

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ
– Master studije za pedagogiju–

Duška Blečić

UTICAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI NA ŠKOLSKO
POSTIGNUĆE UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Master rad

Nikšić, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ
– Master studije za pedagogiju–

**UTICAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI NA ŠKOLSKO
POSTIGNUĆE UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI**

Master rad

Mentor: Doc. dr Milica Jelić

Kandidat: Duška Blečić

Broj indeksa: 25/22

Nikšić, 2023.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Duška Blečić

Datum i mjesto rođenja: 10. 02. 1991. Nikšić

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv master studija: Pedagogija

Naslov rada: *Uticaj vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi*

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet – Nikšić

Datum prijave master rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 30.11.2022. godine

Mentor: Doc. dr Milica Jelić

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranda: Doc. dr Milica Jelić, Prof. dr Vučina Zorić,
Doc. dr Jovana Marojević

Komisija za ocjenu master rada: Doc. dr Milica Jelić, Prof. dr Vučina Zorić, Doc. dr Jovana
Marojević

**Datum sjednice Vijeća na kojoj je usvojen izvještaj o ocjeni master rada i formirana komisija
za odbranu rada:**

Komisija za odbranu rada: Doc. dr Milica Jelić, Prof. dr Vučina Zorić, Doc. dr Jovana Marojević

Datum odbrane:

Datum promocije:

Zahvalnica

*Zahvaljujem se svojoj porodici na pružanju podrške u svim etapama izrade master rada,
kao i svojoj mentorki Doc. dr Milici Jelić na davanju stručnih savjeta i sugestija ...*

REZIME

U radu se bavimo uticajem vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi. Rad sadrži dva dijela, i to: teorijski i istraživački. U teorijskom dijelu rada navedene su osnovne karakteristike vannastavnih aktivnosti, kao i značaj adekvatnog didaktičko-metodičkog postupka u realizaciji ovih aktivnosti.

Istraživanje je realizovano na uzorku od 220 učenika šestog i devetog razreda i 100 nastavnika. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi uticaj vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi. U istraživanju smo primijenili anketni upitnik za učenike i nastavnike. Dobijeni rezultati su interpretirani u okviru ovog rada.

Rezultati istraživanja su pokazali da učenici pohađaju vannastavne aktivnosti koje škola realizuje. Postoji statistički značajna razlika u školskom postignuću između učenika koji se bave vannastavnim aktivnostima i onih koji se ne bave ovim aktivnostima. Nalazi istraživanja upućuju na konstataciju da na motivisanost učenika za bavljenje vannastavnim aktivnostima utiču poboljšanje školskog uspjeha, lični afiniteti učenika i drugi faktori. Takođe, došlo se do podataka da nastavnici imaju pozitivne stavove prema odnosu uticaja vannastavnih aktivnosti i školskog postignuća učenika.

Na bazi svega navedenog, konstatovano je da vannastavne aktivnosti imaju pozitivan uticaj na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi.

Ključne riječi: vannastavne aktivnosti, školsko postignuće, uticaj

APSTRAKT

In this paper, we deal with the influence of extracurricular activities on the school achievement of students in elementary school. The paper contains two parts: theoretical and research. In the theoretical part of the work, the basic characteristics of extracurricular activities are listed, as well as the importance of an adequate didactic-methodical procedure in the realization of these activities.

The research was conducted on a sample of 220 sixth and ninth grade students and 100 teachers. The goal of the research was to determine the impact of extracurricular activities on the school achievement of students in elementary school. In the research, we used a survey questionnaire for students and teachers. The obtained results are interpreted within this paper.

The results of the research showed that students attend extracurricular activities that the school implements. There is a statistically significant difference in school achievement between students who engage in extracurricular activities and those who do not. The findings of the research point to the conclusion that the motivation of students to engage in extracurricular activities is influenced by the improvement of school performance, personal affinities of students and other factors. Also, it was found that teachers have positive attitudes towards the relationship between the impact of extracurricular activities and school achievement of students.

Based on all of the above, it was concluded that extracurricular activities have a positive impact on the school achievement of students in elementary school.

Keywords: extracurricular activities, school achievement, impact

SADRŽAJ

UVOD	8
I TEORIJSKI DIO	10
1. POJAM I ZNAČAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI U OSNOVNOJ ŠKOLI	10
1.1. Značaj bavljenja vannastavnim aktivnostima.....	12
1.2. Mogućnosti organizacije vannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi	13
1.3. Vrste vannastavnih aktivnosti	16
2. ŠKOLSKO POSTIGNUĆE UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI	18
2.1. Faktori uticaja na školsko postignuće učenika	19
2.2. Vannastavne aktivnosti kao faktor uticaja na školsko postignuće	21
2.3. Najčešće vannastavne aktivnosti koje se realizuju u osnovnim školama	23
3. ULOGA NASTAVNIKA U ORGANIZACIJI VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI.....	25
3.1. Metode organizovanja vannastavnih aktivnosti	25
3.2. Planiranje i realizacija vannastavnih aktivnosti	26
3.3. Poteškoće u realizaciji vannastavnih aktivnosti	28
4. ISTRAŽIVAČKI DIO	29
4.1. Problem i predmet istraživanja	29
4.2. Cilj i zadaci istraživanja	29
4.3. Istraživačke hipoteze.....	30
4.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	30
4.5. Uzorak istraživanja	31
4.6. Obrada podataka	31

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	33
DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	55
ZAKLJUČAK	57
LITERATURA	60
Anketni upitnik za učenike	644
Anketni upitnik za nastavnike	677

UVOD

Razumijevanje faktora koji doprinose unapređenju školskog postignuća učenika, predstavlja jedno od važnijih pitanja savremenog nastavnog procesa. Smatra se da učešće u vannastavnim aktivnostima pozitivno korelira sa školskim postignućem učenika. Učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju veći akademski uspjeh. Učešće u vannastavnim aktivnostima razvija kod učenika samopoštovanje (Milošević i Ševšukić, 2005). Obrazovni sistem može da koristi takve informacije da podstakne učenike da učestvuju u aktivnostima koje će unaprijediti njihova lična i akademska dostignuća. Učešće u vannastavnim aktivnostima pozitivno utiče na uspjeh učenika (Metsapelto & Pulkkinen, 2012).

Akademska postignuća učenika su osnova većine ishoda nastavnog plana i programa koje nastavnici koriste za procjenu uspjeha učenika. Ipak, postaje sve važnije da učenici imaju prilike da nauče mnogo više od onoga što pruža nastavni program. Učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima pokazuju viši nivo školskog postignuća. Činjenica je da učenici koji često učestvuju u vannastavnim aktivnostima obično imaju veće ocjene, bolje rezultate na testovima i pozitivnije obrazovne ishode uopšte (Fredricks, 2011).

Vannastavne aktivnosti, bez sumnje, imaju pozitivne efekte na akademske rezultata kod učenika osnovne škole. Putem raznovrsnih vannastavnih aktivnosti, učenici razvijaju različite sposobnosti (Milošević, 2004). Shodno tome, posebnu pažnju treba posvetiti planiranju i realizaciji raznovrsnih vannastavnih aktivnosti u kontekstu podsticanja procesa učenja kod učenika. Učešće u vannastavnim aktivnostima doprinosi ličnom i akademskom uspjehu učenika. Prvo, učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju veći nivo školskog postignuća. Drugo, vannastavne aktivnosti podržavaju razvoj karaktera učenika, dajući im vještine potrebne za lični uspjeh, kao što su vještine vođenja, upravljanje vremenom i slično. Učešće u vannastavnim aktivnostima njeguje društveni razvoj. Razumijevanje prednosti vannastavnih aktivnosti može podstaći učenike da identifikuju aktivnosti u kojima će učestvovati, kako bi se podržao njihov akademski i lični razvoj (Fredricks & Eccles, 2008).

Primarna motivacija za izbor teme, dolazi od činjenice da je neophodno sprovesti određene strategije u kontekstu unapređenja školskog postignuća učenika u osnovnoj školi. Smatramo da

vannastavne aktivnosti putem raznovrsnih sadržaja, mogu doprinijeti podsticanju učenika da se intenzivno angažuju u procesu učenja.

Osnovna škola je ključna razvojna faza kada učenici ne samo da počinju da istražuju svoje praktične vještine i sposobnosti, već i razvijaju svoje samopouzdanje u društvenim situacijama. Vannastavne aktivnosti za učenike osnovnih škola pružaju mogućnosti za razvoj liderskih vještina, saradnje i timskog rada u ranoj fazi, što će nastaviti da podržava učenike tokom njihovog visokog obrazovanja i karijere.

I TEORIJSKI DIO

1. POJAM I ZNAČAJ VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI U OSNOVNOJ ŠKOLI

Učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju bolje školsko postignuće. Ovi efekti su istraživani od ranih 1930-ih (Shulruf, Tumen, & Tollei, 2007). Učenici koji često učestvuju u vannastavnim aktivnostima obično imaju veće ocjene, bolje rezultate na testovima postignuća. Učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju bolje rezultate na testovima iz matematike i prirodnih nauka (Shulruf, Tumen, & Tollei, 2007). Prema tome, učenici treba da budu ohrabreni da učestvuju u ovakvim aktivnostima tokom svojih školskih godina.

Učenici unapređuju raznovrsne vještine u vannastavnim aktivnostima. Kroz organizovane vannastavne aktivnosti učenici uče da prate i slušaju uputstva i primjenjuju ih, kako bi postigli željene ishode. Takođe, kroz vannastavne aktivnosti učenici razvijaju upornost i motivaciju, kao i sposobnost rješavanja problema (Dil & Bulantekin, 2011).

Smatra se da participacija učenika u vannastavnim aktivnostima ima snažan uticaj na karakter. Takođe se smatra da učenici koji redovno participiraju u vannastavnim aktivnostima ima veći stepen samopoštovanja. Mnoge vještine izgradnje karaktera uobičajene za vannastavne aktivnosti su potrebne u kasnijem životu. Prvo, učenici razvijaju vještine upravljanja vremenom. Drugo, učenici razvijaju leaderske vještine. Treće, učenici uče da prihvate konstruktivnu kritiku, što je vještina potrebna za intelektualni i lični rast. Na kraju, učenici imaju više nivoe samopouzdanja i otpornosti. Dakle, učešće u vannastavnim aktivnostima kod učenika razvija vještine upravljanja vremenom, liderstvo, samopouzdanje, otpornost i sposobnost prihvatanja kritike, a to su sve komponentne važne za razvoj karaktera.

Vrsta vannastavne aktivnosti utiče na različite komponente razvoja karaktera. Učenici koji učestvuju u akademskim klubovima razvijaju leaderske vještine, dok učenici koji učestvuju u sportskim aktivnostima razvijaju i unapređuju motoričke i funkcionalne sposobnosti, morfološke karakteristike, odnosno antropološki status u cjelini.

Učešće u vannastavnim aktivnostima je korisno za društveni razvoj učenika. Grupne aktivnosti razvijaju timski rad i komunikacione vještine, koje su potrebne za uspjeh u kasnijem životu. Grupne aktivnosti pružaju mogućnosti učenicima da grade veze sa drugima koji imaju slična interesovanja i ciljeve. Učestvovanje u vannastavnim aktivnostima učenici izgrađuju društvene vještine, stvarajući osjećaj pripadnosti (Blomfield & Barber, 2009).

Različite vrste vannastavnih aktivnosti imaju različite koristi od društvenih vještina. Grupne aktivnosti razvijaju vještine timskog rada, vještine komunikacije i vještine odnosa, ali individualne aktivnosti razvijaju nezavisnost i podstiču motivaciju. Učešće u bilo kojoj vrsti aktivnosti pruža osjećaj pripadnosti školskom okruženju, što pojačava njihovo angažovanje u školi. Angažman je u korelaciji sa akademskim i društvenim uspjehom. Učešće u vannastavnim aktivnostima razvija timski rad, komunikaciju, odnose i osjećaj pripadnosti, a sve to pomaže učenicima da se socijalno razvijaju i budu uspješni u školi (Blomfield & Barber, 2009).

Jedna od osnovnih prednosti vannastavnih aktivnosti je to što omogućavaju učeniku da nauči nešto što bi moglo da ostane sa njim cijeli život. Direktno, ta vještina bi mogla da bude osnova hobija ili strasti koja im obogaćuje život dugi niz godina. Osim toga, vannastavne aktivnosti usađuju ključne vještine i osobine ličnosti koje mogu biti od pomoći u drugim sferama života. Koristeći iste primjere, sport je ključan za razvoj timskog rada, liderstva i vještina rješavanja problema.

Priroda mnogih vannastavnih aktivnosti znači da će dijete biti angažovano sa drugom djecom u društvenom okruženju. Vannastavne aktivnosti takođe mogu pomoći u razvoju samopoštovanja i samopouzdanja. Zadovoljstvo je kada uspijemo u nečemu u čemu uživamo, posebno nakon napornog rada da to postignemo. Dobro samopoštovanje je neophodno sredstvo za pozitivno mentalno zdravlje i blagostanje.

Vannastavne aktivnosti takođe daju djeci odličan alat kroz koji nauče važne vještine upravljanja vremenom. Kroz zadatak balansiranja školskog života i kluba poslije škole, na primjer, učenici će početi da postavljaju temelje za vještine koje će im koristiti u kasnijim fazama njihovog obrazovanja i u koracima koje će preduzeti nakon obrazovanja.

Osnovna škola je ključna razvojna faza kada učenici ne samo da počinju da istražuju svoje praktične vještine i sposobnosti, već i razvijaju svoje samopouzdanje u društvenim situacijama.

1.1. Značaj bavljanja vannastavnim aktivnostima

Svaka osnovna škola nudi neku vrstu vannastavnih aktivnosti. Ove aktivnosti učenicima nude mogućnosti da nauče vrijednosti timskog rada, individualne i grupne odgovornosti, fizičke snage i izdržljivosti, takmičenja, različitosti i osjećaja za kulturu i zajednicu (Munoz, Miller & Poole, 2016). Tokom posljednjih nekoliko decenija, ističe se pozitivan uticaj provođenja vremena učestvovanjem u vannastavnim aktivnostima. Među učenicima u Sjedinjenim Državama, preko 70% učestvuje u strukturiranim vannastavnim aktivnostima (Feldman & Matjasko, 2005).

Termin „vannastavne aktivnosti“ odnosi se na sve aktivnosti koje se odvijaju van redovnog (obaveznog) nastavnog plana i programa. Aktivnosti su dobrovoljne i učenici ne dobijaju ocjene. Ove aktivnosti se nude van časova, ali u institucionalnom okruženju. U skladu sa navedenim, vannastavne aktivnosti se odnose na iskustva učenja koja na neki način dopunjuju ono što učenici uče u školi; iskustva koja su povezana sa akademskim nastavnim planom ili programom. Ove vannastavne aktivnosti mogu uključivati sport, pisanje eseja, dramu ili pozorište, različite klubove i savjete učenika (Kocayiğit & Ekinci, 2020).

Znanja stečena na redovnoj nastavi, mogu se unaprijediti učešćem u vannastavnim aktivnostima. Shodno tome, vannastavne aktivnosti, bez sumnje, imaju značajnu ulogu u domenu vaspitanja i obrazovanja učenika (Himelfarb, Lac&Baharav, 2013). Učešće u vannastavnim aktivnostima može smanjiti mogućnost školskog neuspjeha (Lamborn et al, 1992; Finn, 1993). Zato, vannastavne aktivnosti treba da budu dostupne svakom učeniku (Kim& Bastedo, 2017).

Vannastavne aktivnosti su suštinski dio razvoja djeteta. Oni povećavaju samopouzdanje djeteta, pomažu im da nauče kako da budu društveniji i pomažu im da razviju svoje talente. Mnogi roditelji su zabrinuti zbog količine vremena i novca koji troše na vannastavne aktivnosti (Vasudevan et al. 2013). Međutim, postoje dokazi da vannastavne aktivnosti mogu pozitivno uticati na akademski učinak djece, kao i na njihovo mentalno zdravlje i dobrobit (Kantar & Bouckenooghe, 2021).

Učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima uglavnom imaju koristi od istih i pružaju su im mnoge mogućnosti. Prednosti učešća u vannastavnim aktivnostima uključuju bolje ocjene i redovnije pohađanje škole (Slater& Tiggemann, 2014). Učesnici vanškolskih aktivnosti

često su naučili vještine kao što je timski rad i liderstvo uz smanjenje vjerovatnoće upotrebe alkohola i nedozvoljenih supstanci. Vannastavne aktivnosti imaju mnogo pozitivnih uticaja na obrazovanje. Ovi pozitivni efekti su: bolje ponašanje učenika, dobre ocjene, razvoj ličnosti, što učenike čini uspješnijim u svim sferama. Kroz raznovrsne vannastavne aktivnosti učenici razvijaju kritičko mišljenje, unapređuju akademska postignuća, povećavaju koncentraciju, te razvijaju lične kompetencije (Eccles, 2003).

Odnos učešća učenika u vannastavnim aktivnostima i njihovog akademskog ishoda ispitivani su u studiji akcionog istraživanja Knifsenda & Graham (2011). Ova studija nije samo ispitala broj vannastavnih aktivnosti, već i domene (akademske/liderske grupe, umjetničke aktivnosti, klubovi i sport) i obim učešća. Populacija je bila multietnički uzorak od 864 učenika jedanaestog razreda, pretežno iz okruženja sa niskim primanjima. Rezultati ovog istraživanja su pokazali da vannastavne aktivnosti pozitivno utiču na školsko postignuće. Međutim, previše aktivnosti može imati negativan ishod, ukoliko zahtijevaju previše vremena od učenika. Rezultati ove studije sugerisu da škole treba ubijediti da povećaju obim i uključenost učenika u vannastavne aktivnosti.

Dosadašnja istraživanja o vezi između akademskih ishoda i učešća u vannastavnim aktivnostima dala su naizgled kontradiktorne rezultate. Ove kontradikcije se mogu objasniti, dobrim dijelom, razlikama u metodologiji i pretpostavkama u teorijskim objašnjenjima.

Rezultati pojedinih istraživanja (Slater & Tiggemann, 2014; Ramey, Lawford & Rose-Krasnor, 2019) pokazuju vrlo malo uzročnih efekata učešća, iako je učešće u većini vannastavnih aktivnosti prilično stabilno. Ovi rezultati sugerisu da učešće u vannastavnim aktivnostima ne poboljšava ocjene ili obrazovna očekivanja, te da dobijanje boljih ocjena može dovesti do toga da učenici učestvuju u više vannastavnih aktivnosti.

1.2. Mogućnosti organizacije vannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi

U profesiji nastavnika postoje mnoge kompetencije. Ove kompetencije obuhvataju mnoge profesionalne i pedagoške kompetencije kao što su planiranje, poznavanje sadržaja, jezičke vještine i komunikacija, sposobnost za korišćenje tehnoloških alata i prepoznavanje i vođenje

učenika na različitim nivoima. Vannastavne aktivnosti uključuju društvene, sportske ili umjetničke aktivnosti u školi i van nje u procesu nastave i učenja. One su sastavni dio školskog života. Studije o efektima vannastavnih aktivnosti na učenike datiraju iz 1930-ih. Istraživanja o srednjoškolcima navode da učešće u vannastavnim aktivnostima u školi ili van nje pozitivno utiče na akademska postignuća učenika (Massoni, 2010).

Danas se odgovornosti koje se očekuju od škola povećavaju i mijenjaju u skladu sa naučnim razvojem i tehnološkim promjenama. Stoga je glavna odgovornost koja se očekuje od škola da obezbijede da učenici imaju društvene i kulturne vrijednosti, kao i akademske vještine koje odgovaraju potrebama današnjeg svijeta. Iskustva stečena kroz vannastavne aktivnosti su dragocjena iskustva koja se dešavaju tokom obrazovnog i nastavnog procesa. Međutim, nastavnici treba da uzmu u obzir i aktivnosti u odjeljenju i van časa, kako bi stvorili pozitivno okruženje za učenje. Aktivnosti koje učenici doživljavaju u učionici i van nje takođe su veoma važne za održivost doživotnog učenja i razvoja (Kocaiigit & Ekinci, 2020).

Kada govorimo o samom procesu planiranja i organizacije vannastavnih aktivnosti, treba istaći da se nastavnik tada javlja u drugoj funkciji. On usmjerava učenikovu aktivnost, podstiče ga da što samostalnije planira i izvodi svoje programe rada i upućuje ga da samostalno procjenjuje rezultate svog rada.

Postoje brojne mogućnosti planiranja i organizacije vannastavnih aktivnosti u osnovnim školama. U različitim praktičnim i laboratorijskim radovima učenici se susreću sa oblicima planiranja rada, sličnim onima koji se koriste u proizvodnom radu. Ovdje je to sve, razumije se, u manjim dimenzijama. Učenik ili grupa učenika, uz neophodna objašnjenja nastavnika, a u vannastavnim aktivnostima, dobija radni zadatak na čijem će ostvarenju raditi (Kocayigit & Ekinci, 2020). Upustvo o tome kako će raditi dobija, zavisno od uzrasta i mogućnosti, usmeno ili pismeno u obliku radnog naloga, koji sadrži podatke o materijalu na kome će se raditi, o njegovim osobinama u vezi sa obradom, zatim se daju informacije o priboru kojim će se taj materijal obrađivati i postavlja se operativni plan kako će se nešto raditi, s uputstvima o tome koji će se postupci koristiti. U početku će biti potrebno da se učenicima pruži pomoć prilikom razumijevanja radnog naloga, ali ih postepeno treba osamostaljivati i nastavnikovu pomoć svesti na najnužniju mjeru. Od ne manje je važnosti razvijati sposobnost kod učenika za samokontrolu i smisao za

samostalno procjenjivanje rezultata rada, koristeći u početku određene modele, uzore, prototipove sa preciznim rješenjima radnog zadatka (Kocayiğit & Ekinici, 2020).

U procesu planiranja i realizacije vannastavnih aktivnosti u osnovnoj školi, potrebno je ukazati da planiranje nastavnog rada samo putem individualnih planova za pojedine nastavne predmete neće obezbijediti dovoljno organizovan i racionalan nastavni rad. U savremenoj organizaciji vannastavnih aktivnosti sve veći značaj ukazuje se odgovarajućim modalitetima koordinacije pojedinih nastavnih predmeta.

Sve je jači zahtjev za funkcionalnim povezivanjem gradiva pojedinih srodnih predmeta i uzajamnim međuodnosima svih nastavnih predmeta. Zahtjev za koordinacijom i korelacijom vannastavnih aktivnosti ima svoje psihološko i didaktičko opravdanje. Vannastavne aktivnosti ne treba da budu skup pojedinačnih i izolovanih predmeta koji daju fragmentirana znanja o prirodi i ljudskom društvu, već integralan process vaspitno-obrazovnog rada u kome se formira naučni pogled na svijet mlade generacije.

Kada govorimo o mogućnostima organizacije vannastavnih aktivnosti, ukazujemo na takozvanu personalnu koordinaciju, odnosno na mogućnost da se postigne stepen korelacije nastavnih predmeta putem stalnog i neposrednog dogovaranja i saradnje pojedinih nastavnika, bilo u okviru nastavnog vijeća, bilo direktno na temelju operativnih programa. Negdje se preporučuje takozvana personalna koncentracija, koja ide za tim da se do korelacije i koordinacije u vannastavnim aktivnostima. Ipak, ovdje postoji opasnost da se na račun korelacije zanemari primarni uslov za nastavnika, a to je stručnost i specijalnost.

Postoje mnoge funkcije vannastavnih aktivnosti. Jedna od njih je podrška procesu učenja. Na primjer, organizovanjem aktivnosti kao što je organizovanje vannastavnih aktivnosti, vezanih za nastavu stranih jezika, podržava se govorna vještina učenika na stranom jeziku. Druga funkcija je podrška učenju sadržaja obaveznih i izbornih predmeta omogućavanjem učenicima da ostvare iskustva učenja koja nijesu moguća redovnoj nastavi (Slater& Tiggemann, 2014

Proces učenja je podržan holistički. Jedan od najvažnijih ciljeva holističkog procesa učenja je integracija znanja. Vannastavne aktivnosti posreduju u integraciji znanja i iskustva u prirodno okruženje učenja. Međutim, to je povezano i sa ciljevima učenja koje donosi

današnji demokratski život (Slater& Tiggemann, 2014).

Pošto razvoj pojedinca napreduje holistički i kumulativno, važno je podržavati ga u različitim dimenzijama kao što su socijalna, afektivna i kognitivna na svim obrazovnim nivoima. Dakle, vidi se da su vannastavne aktivnosti ključne za podršku holističkom razvoju učenika, posebno u predškolskom period i u ranom školskom uzrastu. Veoma je važno podržati razvoj pojedinca na društvenom i kulturnom planu uz njegove kognitivne, afektivne i psihomotoričke sposobnosti u obrazovnom procesu u skladu sa vještinama 21. vijeka.

1.3. Vrste vannastavnih aktivnosti

Vannastavne aktivnosti su se pokazale vitalnim za socio-emocionalni i psihološki razvoj učenika. Kroz vannastavne aktivnosti učenici mogu da istražuju svoje okruženje. Vannastavne aktivnosti su suštinski element ukupnog razvoja osobe.

Vannastavne aktivnosti mogu biti sljedeće:

- učenje stranih jezika;
- borilačke vještine;
- crtanje i slikanje;
- muzičke aktivnosti;
- dramske aktivnosti;
- volontiranje u društvenim aktivnostima;
- izrada nakita;
- bavljenje sportom;
- bavljenje raznovrsnim umjetničkim aktivnostima i slično.

Časovi plivanja, časovi klizanja, gimnastike i fudbalske klinike se obično nude djeci već u ranoj i predškolskoj dobi. Izviđačke grupe su odličan izbor za djecu koja uživaju u prirodi i spremna su da isprobaju razne aktivnosti. Pozorište i ples su popularne vannastavne aktivnosti koje se nalaze u skoro svakoj zajednici. Mnoge škole i pozorišta u zajednici postavljaju predstave

i druge predstave u kojima učenici mogu da učestvuju bilo isprobavanjem ili samo prijavom. Neka djeca koja se ističu u izvođačkim umetnostima mogu da odrastu u profesionalne glumce, komičare ili druge izvođače, ali mnoga druga će izgraditi samopouzdanje, razviti prijateljstva i nastaviti da učestvuju u pozorištu zajednice ili sličnim grupama kako postanu odrasli (Slater& Tiggemann, 2014).

Sve navedene vrste vannastavnih aktivnosti omogućavaju učenicima da istraže svoja interesovanja, upoznaju nove ljude i nauče nove vještine. Oni takođe mogu pomoći učenicima da izgrade samopouzdanje i nauče kako da upravljaju svojim vremenom i resursima. Vannastavne aktivnosti poput sporta mogu naučiti učenike o timskom radu i saradnji. Bez obzira na aktivnost, učešće u vannastavnim aktivnostima može pomoći učenicima da saznaju više o sebi i svijetu oko sebe. Naravno, vannastavne aktivnosti nijesu zamjena za nastavne aktivnosti.

Vannastavne aktivnosti su sve aktivnosti koje nijesu neophodne da bi učenik pohađao školu. Ove aktivnosti uključuju sport, klubove i druge aktivnosti van učionice. Mnoge škole nude ove aktivnosti kao dio svog nastavnog plana i programa, što može biti odličan način da se učenici uključe u svoju školsku zajednicu i nauče nove vještine. Učenici treba da imaju balans aktivnosti u svom životu. Zdrava ravnoteža omogućava učenicima da istraže svoja interesovanja i njeguju svoje talente, a da pritom zadrže dobre ocjene.

2. ŠKOLSKO POSTIGNUĆE UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Proces učenja je jedna od najvažnijih aktivnosti u životu djeteta. Proces učenja je povezan sa postignućem, a postignuće utiče na životno zadovoljstvo djece kao i svih ljudi (Kubiatko et al. 2018). Akademsko postignuće u punoj mjeri utiče na živote učenika. Povećanje akademskog postignuća učenika i osiguranje njihovog profesionalnog razvoja u obrazovnim institucijama su među primarnim ciljevima obrazovnog sistema.

Akademsko postignuće se opisuje kao važan koncept koji utiče na cjelokupno življenje pojedinca. Manje je vjerovatno da će pojedinci sa visokim akademskim uspjehom pokazati antisocijalno ponašanje od onih sa niskim akademskim uspjehom. Svaki učenik ima drugačiji način obrade informacija i različit tempo rada. Učenici donose različita znanja i iskustva u učionicu. Pokazuju različite pristupe izvršavanju zadataka kao što su interakcija i komunikacija u školskom okruženju i obrada informacija (Rao & Meo, 2016). Postoji mnogo varijabli koje utiču na uspjeh učenika. Ove varijable, koje se nazivaju i „varijable učenja“, skoro su u potpunosti povezane sa fiziološkim, psihološkim i društvenim situacijama i uslovima. Varijable učenja utiču na učenikovu „situaciju učenja“, a samim tim i na nivo uspjeha pozitivno ili negativno. Na školski uspjeh takođe značajno utiču mnogi „nekognitivni faktori“, uključujući motivaciju za uspjeh, obrazovni status roditelja, socioekonomske karakteristike, neadekvatne školske i obrazovne uslove, karakteristike opšteg okruženja i kvalitet univerziteta. Stoga se identifikacija ovih faktora koji su od suštinskog značaja za uspjeh smatra važnim za rast uspjeha mladih ljudi (Slater& Tiggemann, 2014).

Jedan od stalnih ciljeva društva vezanih za obrazovanje je stalno unapređenje kvaliteta obrazovanja, što je direktno povezano sa efikasnošću škola (Soares, Carvalho & Bignami, 2021). Neke od varijabli povezanih sa većom efektivnošću škole koje su dobile najviše pažnje u naučnoj literaturi bile su: uvažavanje različitosti, sistematizacija i prilagođavanje nastavnih planova i programa radi optimizacije raspoloživih resursa, stalna obuka nastavnika, koja vodi do efikasnih nastavnih praksi.

Porodice utiču na ponašanje dece u učenju i akademska postignuća na važne načine, jer su one primarno i najznačajnije okruženje kojem su djeca izložena. Kolmanov izvještaj (1966) pokazuje da porodice mogu igrati čak i važniju ulogu u akademskom postignuću učenika nego škole i zajednice. Od tada, linija empirijskih istraživanja porodičnog porijekla i postignuća djece otkrila je da socijalno-ekonomski status porodice može uticati na akademska postignuća djece više od uticaja škole (Cheadle, 2008).

Motivacija za postignuće daje energiju i usmjerava ponašanje ka postignuću i stoga je poznato da je važna determinanta akademskog uspjeha (Vigfield et al., 2016). Motivacija za postignuće nije jedan konstrukt, već obuhvata niz različitih konstrukcija kao što su motivaciona uvjerenja, vrijednosti, ciljevi i motivi postignuća (Vigfield et al., 2016). Budući da su kognitivne sposobnosti učenika i njihova prethodna postignuća među najboljim pojedinačnim prediktorima akademskog uspjeha, neophodno je uključiti ih u analize kada se ocjenjuje značaj motivacionih faktora za postignuća učenika.

2.1. Faktori uticaja na školsko postignuće učenika

Činjenica je da je akademsko postignuće učenika, koje je jedno od najosnovnijih i neizostavnih ciljeva obrazovnih institucija, je i očekivanje društva. U širem smislu, postignuće znači dostizanje ciljeva definisanih planom i programom (Kazazoglu, 2013). Među najvažnijim faktorima koji utiču na školsko postignuće učenika su ekonomski uslovi u kojima se nalaze učenici, njihove navike za učenje, vještine upravljanja vremenom, zdravstveno stanje, kao i odnosi unutar porodice (Munoz & Portez, 2001). Pojedinaac dobija svoje prvo obrazovanje u porodici. Dakle, porodica je prvi učitelj pojedinca. Nivo obrazovanja koje imaju roditelji može uticati na učenikov način razmišljanja i vjerovanja. Porodica njeguje ljubav, odgovornost, društvene uloge, donošenje odluka i korišćenje kreativnog ponašanja kod pojedinca (Dil & Bulantekin, 2011). Stav porodice prema školi igra važnu ulogu u sazrijevanju emocija učenika i ponašanja.

Jedan od bitnih preduslova za kvalitetno akademsko postignuće učenika jeste saradnja nastavnika i roditelja. Kada roditelji razgovaraju sa nastavnikom o svome djetetu i njegovim problemima, obično mogu dobiti opšte podatke o tome da li dijete dobro uči ili ima poteškoćama

sa usvajanjem pojedinih nastavnih sadržaja. Sve ono što nastavnik kaže ostaje na nivou opštih površnih informacija, od kojih roditelj nema puno koristi. Tako na primjer, neadekvatan uspjeh učenika u školi obično se obrazlaže nedostatkom interesovanja, radnih navika i prethodnih znanja, umjesto da se izvrši temeljna analiza mogućih uzroka neuspjeha u školi (Vigfield et al., 2016).

Istraživanja ukazuju na to da najčešći uzroci neuspjeha u školi mogu biti u učeniku, porodici i školi. Najčešći uzroci u učeniku su: nizak koeficijent inteligencije, nedostatak interesovanja, nedostatak intelektualne radoznalosti, nedostatak povjerenja u sebe, nizak stepen aspiracije, neredovno pohađanje nastave, slabije zdravlje, razne govorne mane, nedostatak motivacije i dr. Koa česti uzroci neuspjeha učenika koji se nalaze u porodici su: nizak opšte obrazovni i kulturni nivo roditelja, neadekvatni uslovi stanovanja, nedovoljna pomoć koji roditelji pružaju djetetu, prokomjerno zapošljavanje djeteta u kućnim ili drugim poslovima, pretjerane ambicije roditelja, nedostatak nadzora nad onim što dijete radi i s kim se druži, suviše velika strogost i ograničavanje aktivnosti djeteta, loša saradnja roditelja sa nastavnikom, indiferentnost prema problemima i teškoćama djeteta, narušena ili nepotpuna porodica i izrazitije poremećeni odnosi u porodici (uslijed alkoholoizma i neurednog života roditelja).

Uzroci lošeg školskog postignuća učenika koji se nalaze u školi, mogu se svrstati u ove kategorije: neadekvatna organizacija rada, neadekvatni materijalni uslovi rada škole i nastavnika, nejasni zahtjevi prema učenicima, odnosno rada i reda, neusklađeni zahtjevi nastavnika koje postavljaju učenicima, neadekvatne metode (dominacija verbalnih metoda), oskudna nastavna sredstva, jednostrani oblici nastavnog rada, preobimni nastavni planovi i programi, manjkavosti u nastavnom pedagoškom radu (stavu prema učenicima, načinima kako ocjenjuje rad učenika, koliko im pomaže da ovladaju tehnikom učenja, steknu sliku o sebi, osamostaljuju se, razvijaju interesovanja i ideale, sposobnosti za samostalno sticanje znanja i razvijanje svojih sposobnosti) i dr. (Vigfield et al., 2016).

Na školsko postignuće učenika, kao što smo već naglasili, djeluju mnogi faktori. Njegov razvoj, rečeno u najopštijim linijama, zavisi od nasljeđa, vaspitnih uticaja u porodici i sredini, vaspitanja u školi i od stepena njegove svjesne aktivnosti. Razumije se da je u okviru školskog vaspitanja (koje podrazumijeva brojne faktore) nastavnik samo jedan od činilaca koji snažno djeluje na školsko postignuće učenika. Nastavnik je ličnost koja služi učenicima, posebno onim mlađim, kao uzor. On, izvodeći vaspitno-obrazovni rad, pokazuje svoje znanje, interesovanje,

stavove i pogled na svijet, a posebno ako se radi o znalcu, moralno stabilnoj ličnosti, pedagoškom entuzijastu i pozitivnoj ličnosti, po ocjeni učenika i njihovih roditelja, pozitivno djeluje na školsko postignuće učenika i njihov ukupan razvoj.

2.2. Vannastavne aktivnosti kao faktor uticaja na školsko postignuće

Efekti vannastavnih aktivnosti na postignuća učenika su dugotrajno bili predmet interesovanja za istraživače. Studije velikih razmjera više se ne fokusiraju samo na akademska postignuća učenika, već na školski uspjeh, koji uključuje mnoge faktore kao što su motivacija učenika, stav, socijalni i psihološki razvoj (Eccles et al., 2003). Sve u svemu, sadašnja ispitana literatura ukazuje na pozitivnu korelaciju između učešća u vannastavnim aktivnostima i akademskog postignuća. Navedeno se može dokazati u vrstama aktivnosti u kojima učenici učestvuju.

Vannastavne aktivnosti omogućavaju učenicima da razviju svoje vještine u različitim oblastima kao što su liderstvo, sportski duh, samodisciplina, te samopouzdanje. Pojedina istraživanja (Ahmad et al., 2015) pokazuju da su učenici koji su učestvovali u vannastavnim aktivnostima imali bolji školski uspjeh. Takođe, istraživanjima je utvrđeno da učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima teže da svoje znanje primijene na svaki mogući način.

Smatra se da vannastavne aktivnosti utiču na akademski uspjeh učenika na mnogo načina. Pored koristi od učešća u ovim aktivnostima, učenik treba da zna i njegove negativne efekte, kako treba da održava ravnotežu između vannastavnog i akademskog u školi i kako učešće u različitim aktivnostima može imati različite efekte u njihovoj budućnosti. Učenici takođe mogu pokušati da pređu svoje granice da bi pokazali dodatne performanse što rezultira nekim ozbiljnim lošim efektima i/ili problemima.

Indikatori uspešnog učešća u školi uključuju dosljedno pohađanje nastave, akademska postignuća i težnje za nastavkom obrazovanja. Vannastavne aktivnosti su povezane sa svakim od ovih pokazatelja uspjeha među učenicima (Finn, 1993). Mnogi stručnjaci za obrazovanje jednoglasno se slažu oko važnosti vannastavnih aktivnosti, jer one prevazilaze ciljeve ograničene na nastavni plan i program, i fokusiraju se na šira polja i horizonte. Pored razvijanja timskog rada,

individualne i kolektivne odgovornosti i fizičke snage, ove kvalitativne aktivnosti takođe pružaju studentima priliku da uče o različitim kulturama i vrijednostima zajednice.

Nastavnici nijesu samo odgovorni za efikasnu realizaciju vaspitno-obrazovnih sadržaja, već i za pomoć učenicima da nauče vještine koje će im trebati da budu uspješni u životu. Jedan od najboljih načina za postizanje ovog cilja su vannastavne aktivnosti. Učešće u vannastavnim aktivnostima može dovesti do poboljšanja akademskog učinka. Studije su pokazale da je veća vjerovatnoća da će učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imati dobre rezultate u školi i imati bolje ocjene. To je zato što ove aktivnosti pomažu učenicima da razviju disciplinu, fokus i motivaciju, koji su neophodni za akademski uspjeh. Da bi se ovo postiglo, nastavnici treba da obezbijede učenicima i dodatne materijale.

Vannastavne aktivnosti su uglavnom zamišljene da zadovolje interese učenika u školskom okruženju, dok istovremeno omogućavaju učenicima da budu više angažovani u školi. Ove aktivnosti pružaju učenicima priliku da razviju mnoge vještine, te shodno tome, postižu bolje rezultate u školi. U Evropi su vannastavne aktivnosti dobile više pažnje u obrazovnoj politici i praksi oko 2000-ih. Na primjer, u Nemačkoj je vannastavno obrazovanje počelo 2003. godine i uključivalo je cjelodnevne škole širom zemlje. Slično tome, otprilike u isto vrijeme, Finska je uvela vannastavne aktivnosti integrišući ih u školske programe kako bi smanjila broj vremena koje djeca provode bez nadzora (Fischer, Radisch, & Schupbach, 2014).

Uvođenje vannastavnih aktivnosti trebalo je da pruži učenicima raznovrsne mogućnosti u pronalaženju obrazovnih puteva koji odgovaraju učenikovim preferencijama i sposobnostima (URT, 2007). Vannastavne aktivnosti su dio školskog programa koji ima značajne implikacije na razvoj učenika, poboljšanje akademskog postignuća i razvoj karaktera.

Veliki dio istraživanja školskog učinka na različitim obrazovnim nivoima fokusira se na određivanje faktora koji utiču i uslovljavaju akademski učinak učenika (Paunonen & Ashton, 2013). Vremenom je postignut konsenzus da na akademski učinak učenika može uticati niz faktora u rasponu od ličnih karakteristika do onih socio-kulturne prirode. U jednoj studiji Teksaškog univerziteta otkriveno je da su djeca koja se bave vannastavnim aktivnostima imaju bolje rezultate na testovima postignuća iz matematike i jezika.

2.3. Najčešće vannastavne aktivnosti koje se realizuju u osnovnim školama

U osnovnim školama mogu se organizovati raznovrsne vannastavne aktivnosti. Ipak, vaspitno-obrazovna praksa pokazuje da se u osnovnim školama najčešće realizuju sljedeće vannastavne aktivnosti:

- rekreativne aktivnosti;
- dramske i recitatorske sekcije;
- likovne aktivnosti, odnosno sekcije;
- horske sekcije i dr.

Rekreativne i sportske aktivnosti koje se realizuju u osnovnim školama podrazmijevaju gimnastiku, košarku, odbojku, rukomet, organizovanje međugrupnih takmičenja. Putem ovih aktivnosti učenici se upućuju u praćenje sopstvenog razvoja i fizičkog napredovanja. Kroz sport učenici razvijaju timski duh, spremnost na saradnju, prihvatanje različitosti, što sve pozitivno utiče na ličnost učenika u cjelini. Pored toga, dokazani su pozitivni efekti dramskih programa na socijalne vještine učenika (Vright et al., 2006). Školske dramske aktivnosti pomažu emocionalnom izražavanju i emocionalnoj regulaciji učenika.

U drami se učenje zasniva na dijaloškim odnosima između fikcije i stvarnosti (Bojović, 2010). U ovom procesu dramskog učenja, učenik stvara nove odnose značenja kroz transformativni proces. Učenik i nastavnik stiču nove perspektive o sebi, jedni drugima i stvarnosti.

Literarne sekcije imaju značajnu ulogu u osnovnoj školi. Pismenost u osnovnoj školi podrazumijeva dobijanje prilike za čitanje različitih vrsta tekstova. Djeca mogu da nauče mnogo o jeziku, komunikaciji i umetnosti, tako što će moći da istraže širok spektar čitanja. Postižući više znanja o različitim vrstama književnosti, oni će takođe postati sigurniji i vještiji čitaoci, sposobni da razumiju tehnike. Beletristika je najpopularnija i najpoznatija kategorija književnosti. Sadrži likove i događaje koji su izmišljeni, bilo za zabavu ili za ilustraciju teme. Narativna fikcija je zamišljena priča sa jasnim povezanim događajima. To može biti divno kreativan medij koji nam omogućava da vidimo svijet iz tuđe perspektive. Beletristika uključuje mnoge vrste pisanja, ali je i sama važna tema o kojoj treba poučavati. U osnovnoj školi, vrste fantastike sa kojima će se djeca

susresti uključuju romane i kratke priče. Koristeći iste primjere, sport je ključan za razvoj timskog rada, liderstva i vještina rešavanja problema. Muzičke aktivnosti razvijaju istrajnost, koordinaciju ruku i očiju i prije svega kreativnost (Fischer, Radisch, & Schupbach, 2014). Vannastavne aktivnosti usađuju ključne vještine i osobine ličnosti koje mogu biti od pomoći u drugim sferama života.

3. ULOGA NASTAVNIKA U ORGANIZACIJI VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Funkcija nastavnika u organizaciji vannastavnih aktivnosti je polivalentnog karaktera. Nastavnik je programer, organizator, animator i evaluator vannastavnih aktivnosti učenika. Kao programer, nastavnik zajedno sa učenicima učestvuje u programiranju i planiranju vannastavnih aktivnosti. Njegova uloga u programiranju mora biti takva da on inicira, podstiče, usmjerava, kanališe, supstituiše ciljeve, podstiče stvaralački doprinos učenika. On svojim savjetima ne smije da dominira i ometa inicijativu učenika. Svoju funkciju programera ostvaruje saradnjom, demokratikom usmjeravanjem, a ne superiornošću svog mišljenja i nametanjem svojih stavova. On razvija stvaralački odnos učenika savjetovanjem, a ne upravljanjem i dirigovanjem (Fischer, Radisch, & Schupbach, 2014).

Poznato je da se ne može vladati ljudima ako se ne vlada njihovim srcima. Ovo posebno važi za nastavnike od kojih se očekuje da budu kooperativni, prihvaćeni od učenika, da zasluže povjerenje učenika, jer je to najbolji način da se učenici pokrenu i zainteresuju da sadržajno ispune vannastavne aktivnosti.

Uloga nastavnika kao evaluator sastoji se u procjenjivanju sadržaja aktivnosti učenika u slobodnom vremenu, u vrednovanju napora i postignuća učenika, praćenju stepena i kvaliteta uključenosti učenika u pojedina područja stvaralaštva, uvijek u vidu da ovo procjenjivanje treba da ima stimulativno dejstvo na pojedince i kolektiv učenika, te da posluži kao osnova za uspješniju organizaciju vannastavnih aktivnosti učenika.

3.1. Metode organizovanja vannastavnih aktivnosti

Metode organizovanja vannastavnih aktivnosti usaglašavaju se sa pojmovnim određenjem vannastavnih aktivnosti, u prvom redu, osnovnim i bitnim obilježjima vannastavnih aktivnosti – slobodi i dobrovoljnosti. Iz ovakve suštinske odredbe proizilazi da u organizaciji vannastavnih aktivnosti možemo primjenjivati permisivne metode koje se zasnivaju na saradnji i punom uvažavanju slobode učenika, njegove smaostalnosti i samoaktiviteta.

U ovu grupu permisivnih metoda, a koje se najčešće primjenjuju u organizaciji vannastavnih aktivnosti, spadaju:

- metoda individualnih i grupnih razgovora;
- metoda motivisanja i stimulisanja (Fischer, Radisch, & Schupbach, 2014).

Permisivne metode u organizovanju vannastavnih aktivnosti zasnivaju se na stvaranju permisivne klime, eliminaciji hladnih odnosa koji umanjuju vaspitne efekte, osujećuju slobodu učenika i samostalnost i mogućnosti samoaktiviteta.

Metoda podsticanja stalno se koristi u procesu organizovanja vannastavnih aktivnosti. Sastoji se od niza postupaka kojim se poštuje ličnost učenika, njegova individualnost u bavljenju pojedinim aktivnostima, uvažavaju razvojne potrebe učenika do napora i procesa kojima se osposbljavaju učenici da se uvijek na novi, interesantniji i originalniji način angažuju u vannastavnim aktivnostima. Motivacione snage u ophođenju sa učenicima, u njihovom prodobijanju i vođenju se postiže zadovoljavanjem njihovih osnovnih i razvojnih potreba, interesa, želja i podsticanjem samostalnog rada. Nastavnik, kao organizator i animator vannastavnih aktivnosti, treba sistematski, putem verbalnih i drugih podsticaja, kreiranjem vaspitnih situacija, ukazivanjem povjerenja učenicima u međusobnim kontaktima, da motiviše i omogućava da se oni što više i što češće samopotvrđuju (Fischer, Radisch, & Schupbach, 2014).

Metoda individualnih i grupnih razgovora se realizuje veoma veliki dio programskih sadržaja vannastavnih aktivnosti. Zato je značajno da nastavnici ovladaju tehnikama i postupcima vođenja razgovora sa učenicima, da umiju uspostaviti demokratske odnose, primijeniti postupke empatičnog vođenja razgovora, postupak prodobijanja učenika za saradnju, iznošenje svoga mišljenja, zajedničkog dogovaranja, planiranja vaspitnih djelatnosti i kreiranja prostora u kojem će se problem riješiti na osnovi uzajamnog razumijevanja, postavljanja, pomaganja.

3.2. Planiranje i realizacija vannastavnih aktivnosti

Prilikom planiranja i realizacije vannastavnih aktivnosti, potrebno je uvažavati princip otkrivanja, upoznavanja i zadovoljavanja osnovnih potreba učenika. Ovaj princip nalaže da

vannastavne aktivnosti treba da budu planirane i realizovane da uvažavaju raznovrsne potrebe, koje su sastavni dio njihovog rasta i razvoja, aspiracija i prethodnih znanja. Samoaktualizacija učenika, posebno pitem njihovog širem angažovanja u vannastavnim aktivnostima, omogućiće internalizaciju stavova i vrijednosti, uspješniju personalizaciju i socijalizaciju. Naglašavajući značaj raznovrsnih potreba u obrazovanju učenika, ovaj pristup ne znači zapostavljanje društveno interesa u vaspitanju. Upravo on upućuje na to kako treba kombinovati sva nastojanja u vaspitnom djelovanju uz puno respektovanje interesovanja, motiva i potreba učenika.

Prilikom planiranja i realizacije vannastavnih aktivnosti, potrebno je da nastavnici uvažavaju princip raznovrsnosti i polufunkcionalnog pristupa. Ovaj pristup upućuje na potrebu stvaranja što raznovrsnijih tzv. cilj-objekata u školskoj sredini, gdje učenici upražnjavaju vannastavne aktivnosti. Od bogatstva cilj-objekata zavisi i raznovrsnost interesovanja i potreba učenika koji će ih moći razvijati i zadovoljavati. Ovaj princip nalaže da se u organizaciji vannastavnih aktivnosti polazi od polufunkcionalne uloge vannastavnih aktivnosti, odnosno u izboru sadržaja treba polaziti od tri osnovne funkcije: razvijanje sposobnosti učenika, razonode i odmora (Vright et al., 2006).

U kontekstu planiranja i realizacije vannastavnih aktivnosti, potrebno je da nastavnici primjenjuju princip idejnosti. Ovaj princip u organizovanju vannastavnih aktivnosti učenika, zahtijeva da se usklađuju s ciljem vaspitanja i odvijaju na idejno-vaspitnim sadržajima. Ovaj princip ima svoj značaj jer komerijalizovano kulturno tržište nudi neke sadržaje koji nemaju estetske i etičke podloge i nemaju svoj pozitivan uticaj u procesu humanizacije ličnosti i podizanju njegove kulturne i društvene svijesti.

Masovna razonoda može veoma snažno uticati na emocionalni svijet čovjeka, na njegovu angažovnost, na stvaranje takvih potreba koje nemaju svoju vrijednost i koje ga udaljavaju od istinske čovjekove ljudske suštine. Nekritičan izbor aktivnosti, neupućivanje učenika u vrijednosne kriterijume pri bavljenju pojedinim vannastavnim aktivnostima, dovodi pojedinca u u ulogu da ne izgrađuje svoj ukus i da se odrekne sopstvenog izbora (Vright et al., 2006).

S obzirom na specifičnost vannastavnih aktivnosti učenika, postavlja se pitanje kakva je funkcija planiranja i da li je ono potrebno. Planiranje je neophodno, jer je jedna od pretpostavki organizovanog djelovanja. Njime se obezbjeđuje strategija razvoja i aktivnosti učenika. Druge aktivnosti su obavezne, a ovdje se poštuje samoaktivnost učenika, pa iz toga proizilazi i specifičnost planiranja. Ukratko bi mogli sumirati sljedeće:

- planiranjem je neophodno stvoriti mogućnosti da se učenici bave raznovrsnim vannastavnim aktivnostima;
- planiranjem je neophodno sistematski razvijati potrebe učenika kroz stvaranja bogatstva interakcija učenika i kulturnih i javnih objekata;
- program vannastavnih aktivnosti koji se nude učenicima najbolje bi bilo da urade same učenici uz pomoć nastavnika i dr.

3.3. Poteškoće u realizaciji vannastavnih aktivnosti

U realizaciji vannastavnih aktivnosti postoje određene poteškoće. Često se u školama ne realizuju raznovrsne vannastavne aktivnosti, pa neki učenici nemaju dovoljno mogućnosti da izaberu one aktivnosti koje im najviše odgovaraju. Zato bi u budućnosti trebalo sprovesti određene akcije, kako bi se vrste vannastavnih aktivnosti dodatno obogatile.

Kada govorimo o samom postupku realizacije vannastavnih aktivnosti, moramo istaći da poteškoću često predstavlja nedovoljna motivacija učenika. Naime, za svaku ljudsku djelatnost, pa i za školsku nastavu potrebni su određeni motivi ili pokretači date djelatnosti. Motivi učenja predstavljaju istovremeno veoma značajne subjektivne faktore učenja (Pajević i Fehratović, 2019), jer mogu stimulativno da djeluju na učenika i tok vannastavnih aktivnosti.

Sasvim je razumljivo manifestovanje ambicije kod pojedinih učenika, kao izraz težnje za afirmacijom među vršnjacima, nastavnicima i roditeljima. U vannastavnim aktivnostima ima uslova da se podstiču zdrave ambicije učenika za takmičenje sa drugim, u ostvarivanju boljih rezultata. Međutim, treba istaći da bi neodmjerene ambicije učenika, koje nastaju kao rezultat pogrešne procjene svojih realnih mogućnosti, mogle da dovedu samu ličnost u nepoželjno stanje. Stoga je važno kod učenika razvijati kritičnost i svijest o sopstvenim mogućnostima u odnosu na mogućnosti pojedinih svojih vršnjaka.

4. ISTRAŽIVAČKI DIO

4.1. Problem i predmet istraživanja

Učešće u vannastavnim aktivnostima doprinosi razvoju karaktera učenika. Učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima pokazuju više nivoa samopoimanja i sopstvene vrijednosti (Blomfield & Barber, 2009). Takođe, imaju prilike da razviju lična interesovanja i otkriju njihove prednosti i slabosti (Fredricks & Eccles, 2008), što je posebno važno tokom adolescentne faze samoistraživanja (Knifesend & Graham, 2012). Smatramo da ovo istraživanje ima svoj naučni i didaktički doprinos.

Problem našeg istraživanja predstavlja sagledavanje i procjenjivanje uticaja vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi.

U radu se bavimo istraživanjem uticaja vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi. Ispitali smo koje vannastavne aktivnosti su najviše zastupljene u osnovnoj školi, te kakve efekte imaju na školsko postignuće. Na taj način, dobili smo podatke, koji će obogatiti našu pedagošku praksu i biće orijentir za sprovođenje sličnih istraživanja.

Predmet istraživanja predstavlja uticaj vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi.

4.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja smo definisali na sljedeći način:

- Utvrditi uticaj vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi.

Istraživački zadaci koji su proizašli iz cilja su:

- Utvrditi da li učenici pohađaju vannastavne aktivnosti koje škola realizuje.
- Utvrditi da li postoji statistički značajna razlike u školskom postignuću između učenika koji se bave vannastavnim aktivnostima i onih koji se ne bave ovim aktivnostima.
- Utvrditi da li su učenicki motivi za bavljenje vannastavnim aktivnostima postizanje boljeg

školskog uspjeha, lični afiniteti ili neki drugi motivi.

- Utvrditi stavove nastavnika prema odnosu uticaja vannastavnih aktivnosti i školskog postignuća učenika.

4.3. Istraživačke hipoteze

Na osnovu cilja istraživanja, kao i dosadašnjih rezultata, **glavnu** hipotezu možemo postaviti na sljedeći način:

- Pretpostavlja se da vannastavne aktivnosti imaju pozitivan uticaj na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi.

Sporedne hipoteze:

- Pretpostavlja se da učenici pohađaju vannastavne aktivnosti koje škola realizuje.
- Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u školskom postignuću između učenika koji se bave vannastavnim aktivnostima i onih koji se ne bave ovim aktivnostima.
- Pretpostavlja se da na motivisanost učenika za bavljenje vannastavnim aktivnostima utiču poboljšanje školskog uspjeha, lični afiniteti učenika i drugi faktori
- Pretpostavlja se da nastavnici imaju pozitivne stavove prema odnosu uticaja vannastavnih aktivnosti i školskog postignuća učenika.

4.4. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U ovom istraživanju primijenili smo metodu teorijske analize. Ova metodu smo primijenili u procesu definisanja problema, predmeta, cilja, istraživačkih zadataka i istraživačkih hipoteza. Deskriptivna metoda nam je poslužila u cilju identifikacije utvrđivanja uticaja vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi. Induktivno-deduktivna metoda se primijenila prilikom izvođenja zaključaka.

U cilju dobijanja podataka, koristili smo upitnik, koji smo samostalno kreirali, usklađujući ga sa prethodnim istraživanjima. U prvom dijelu upitnika, prikazana su pitanja koje se odnose na

sociodemografske karakteristike učenika (pol, razred). Da bi se istražio problem istraživanja, učenici su imali mogućnost da navedu da li se bave vannastavnim aktivnostima i kojim. Na kraju upitnika, učenici su naveli prosječnu ocjenu, zaokruženu na dvije decimale.

U cilju dobijanja stavova nastavnika prema uticaju vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika, primijenili smo anketni upitnik na 100 nastavnika. Pitanja u anketnom upitniku bila su zatvorenog, kombinovanog i otvorenog tipa.

Vodeći računa o etičkom kodeksu, prije realizacije istraživanja, zatražili smo pismenu saglasnost roditelja za učestvovanje njihove djece u proces istraživanja. Upravu škola smo detaljno upoznali sa ciljem i značajem istraživanja. Takođe, od Uprave škola, zatražili smo dozvolu za sprovođenje istraživanja.

4.5. Uzorak istraživanja

Istraživanje ćemo realizovati na uzorku od 220 učenika šestog i devetog razreda i 100 nastavnika. Struktura istraživačkog uzorka je prikazana u tabeli 1.

Tabela 1. – Istraživački uzorak

Opština	Naziv škole	Broj učenika	Broj nastavnika
Nikšić	OŠ „Luka Simonović”	43	23
Podgorica	OŠ „Savo Pejanović”	79	27
Podgorica	OŠ „Oktoih”	34	19
Tivat	OŠ „Drago Milović”	64	31
Ukupno	4	220	100

4.6. Obrada podataka

Za obradu podataka koristili smo precente, dok smo rezultate predstavili i interpretirali u formi histograma, a analizirali tekstualno u skladu sa postavljenim ciljem i rezultatima istraživanja. U

procesu obrade podataka, korišćen je SPSS statistički program, verzija 25. Za varijablu školski uspjeh, izračunati su centralni i disperzivni parametri skupa:

- aritmetička sredina (Mean);
- standardna devijacija (Std. Dev);
- minimalna vrijednost (Minimum);
- maksimalna vrijednost (Maksimum);
- koeficijent zakrivljenosti (Skewnss);
- koeficijent izduženosti (Kurtozis).

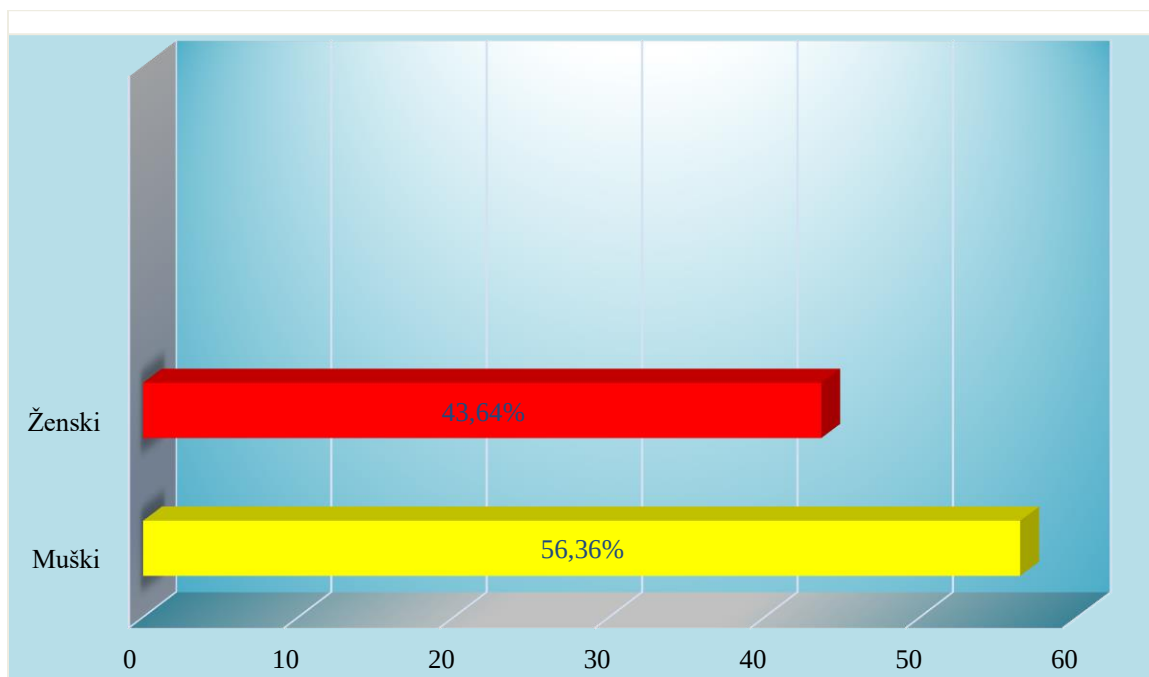
Razlike u školskom uspjehu između učenika koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima i onih koji ne učestvuju u ovim aktivnostima, izračunali smo pomoću t-testa za nezavisne uzorke.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U okviru ovog dijela rada, prikazani su rezultati dobijeni istraživanjem. U histogramu 1 i 2, prikazana je polna struktura učenika i razred koji pohađaju.

- Polna struktura ispitanika

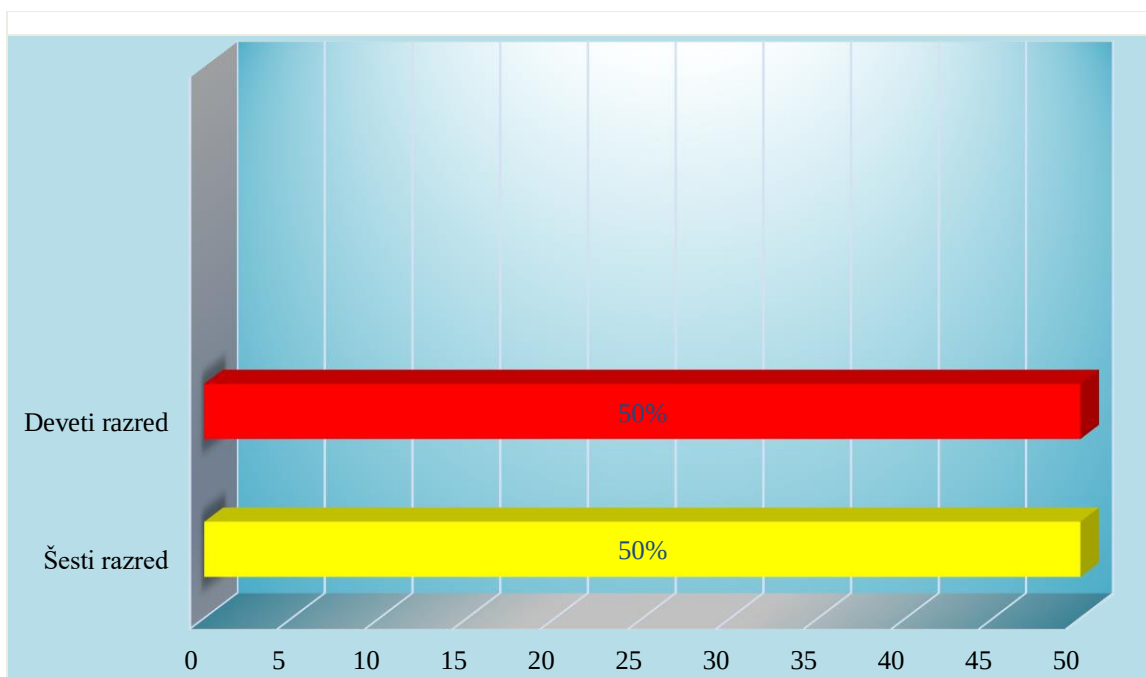
Histogram 1. Pol ispitanika

U naše istraživanje je uključeno ukupno 220 učenika, od čega je 56,36% muškog pola, dok je 43,64% ženskog pola. Dakle, većinu ispitanika čine učenici, u odnosu na učenice.

- Razred koji učenici pogađaju

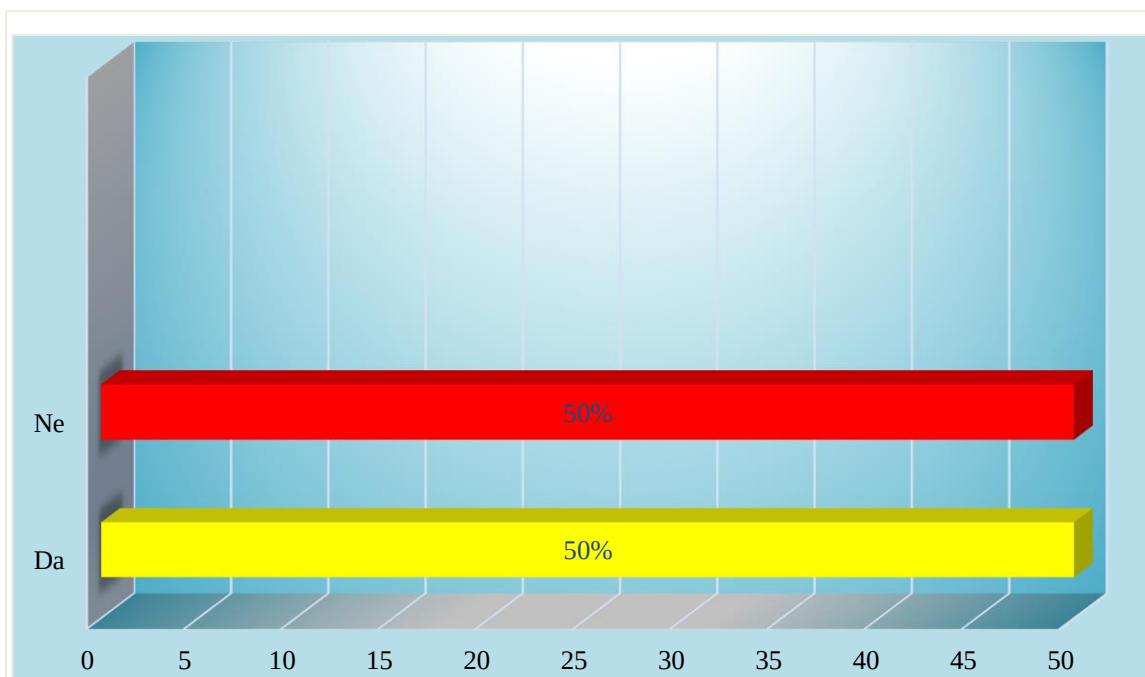
Histogram 2. Razred ispitanika

U naše istraživanje je uključeno podjednak procenat učenika koji pohađaju šesti i deveti razred. Istraživanje smo sprovedi na namjerno izabranom uzorku, pa smo težili da imamo jednak broj učenika u šestom i devetom razredu.

- Prva sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da učenici pohađaju vannastavne aktivnosti koje škola realizuje*. Navedenu hipotezu smo testirali pomoću pitanja (1, 2, 3 i 4 pitanje iz anketnog upitnika), čiji su rezultati prikazani u histogramima.
- Da li učestvuješ u vannastavnim aktivnostima koje škola organizuje? Ukoliko učestvuješ, navedi koje su to aktivnosti.

Histogram 3. *Da li učestvuješ u vannastavnim aktivnostima koje škola organizuje?*

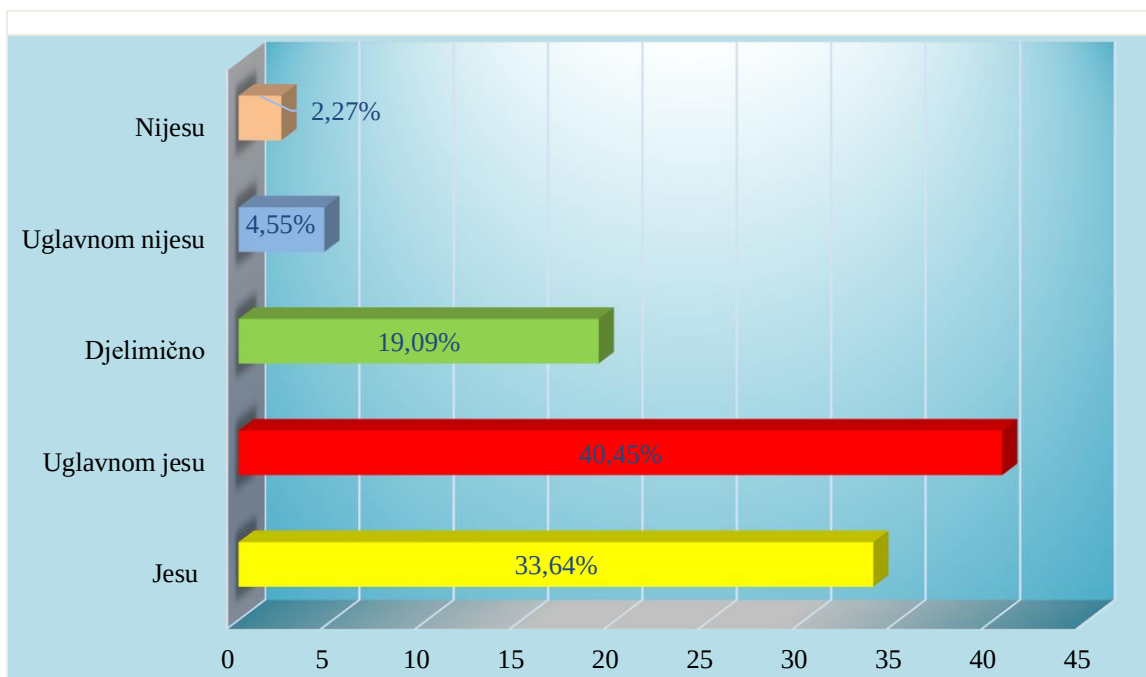

Rezultati u histogramu 3, pokazuju da 50% učenika učenika učestvuje u vannastavnim aktivnostima, dok isti procenat učenika ne učestvuje u ovim aktivnostima. Nastojali smo da dobijene informacije od nastavnika o broju učenika koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima, kako bi na što objektivniji način utvrdili razlike u školskom uspjehu. Sumiranjem odgovora, dolazi se do saznanja da su učenici najčešće usključeni u sljedeće vannastavne aktivnosti: literarna sekcija, sportsko-rekreativna sekcija, recitatorska sekcija, ekološka sekcija i likovna sekcija.

Smatramo da je značajno da učenici učestvuju u vannastavnim aktivnostima koje škola organizuje. Ove aktivnosti unapređuju ne samo akademske, već i socio-emocionalne vještine učenika. Zato, potrebno je učenike motivisati da se što više uključuju u vannastavne aktivnosti.

- Da li smatraš da su vannastavne aktivnosti koje škola organizuje interesantne?

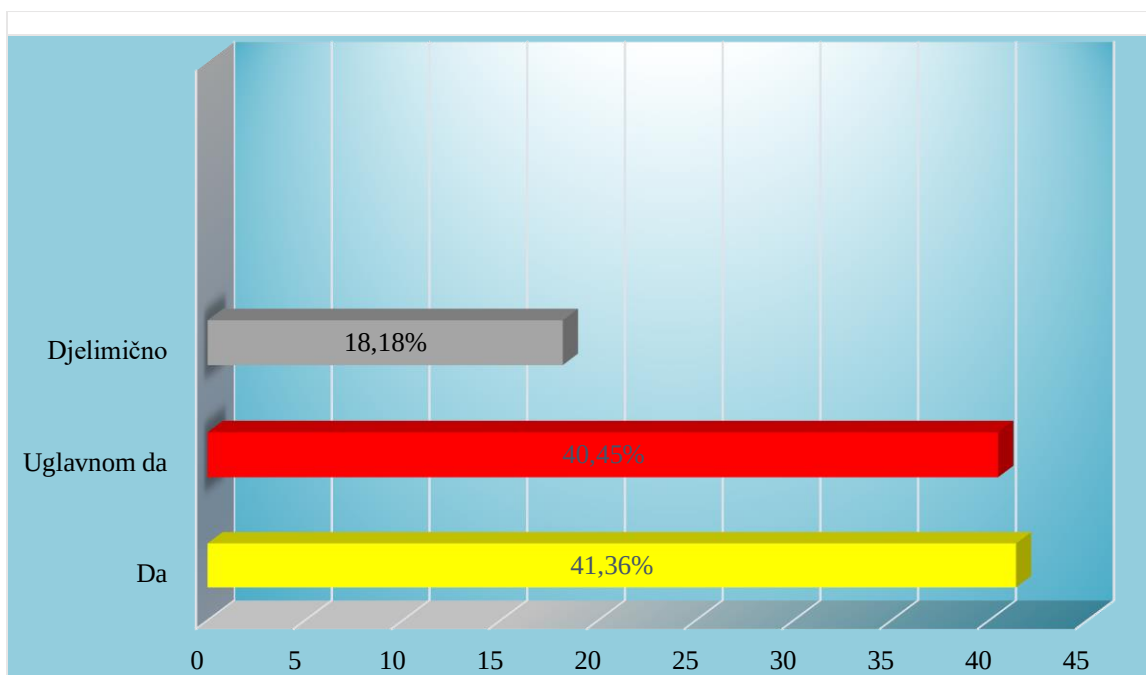
Histogram 4. *Da li smatraš da su vannastavne aktivnosti koje škola organizuje intresantne?*

U histogramu 4, prikazano je da 33,64% učenika smatra da su vannastavne aktivnosti koje škola organizuje interesantne. Sa navedenim se uglavnom složilo 40,45% učenika. Ukupno 19,09% učenika navodi da vannastavne aktivnosti koje škola organizuje uglavnom nijesu zanimljive. Svega 2,27% učenika smatra da su vannastavne aktivnosti nedovoljno interesantne.

- Da li se u tvojoj školi organizuju raznovrsne vannastavne aktivnosti?

Histogram 5. Da li se u tvojoj školi organizuju raznovrsne vannastavne aktivnosti?

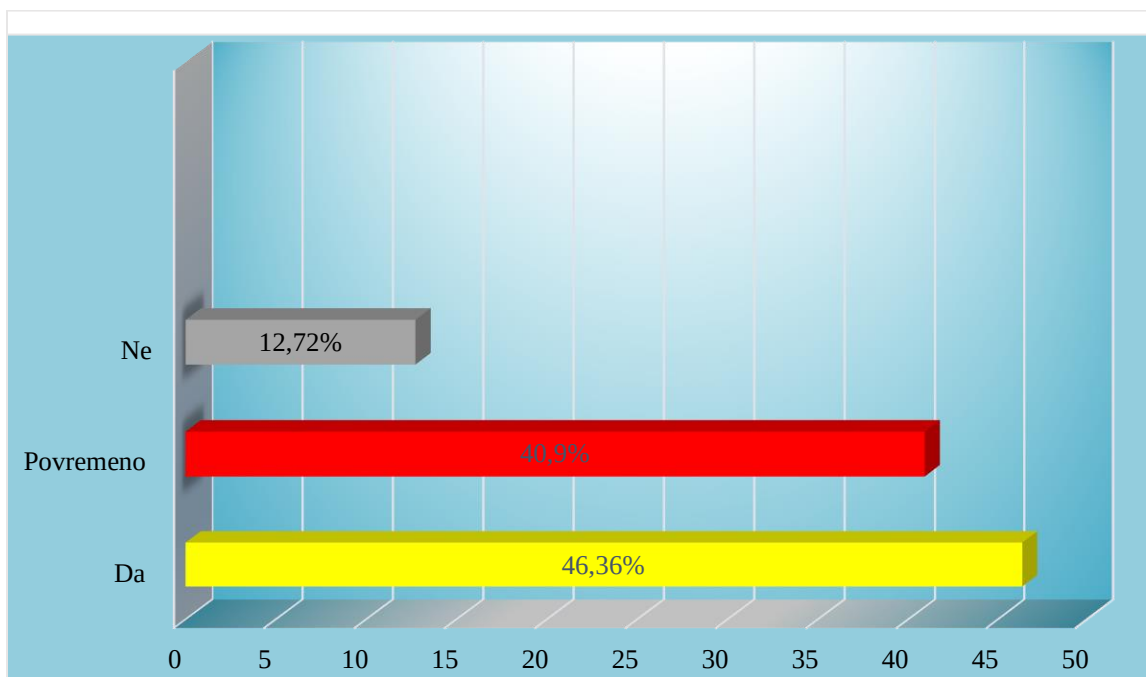

U histogramu 5, prikazano je da 41,36% učenika smatra da u njihovoj školi organizuju raznovrsne vannastavne aktivnosti. Sa prethodno navedenim se uglavnom složilo 40,45% učenika. Ukupno 18.18% učenika navodi da u njihovoj školi su samo djelimično raznovrsne vannastavne aktivnosti koje se sprovode sa učenicima.

Potrebno je da vannastavne aktivnosti budu raznolike, te da odgovaraju individualnim sposobnostima, preferencijama i afinitetima svakog učenika. Vannastavne aktivnosti koje škola organizuje trebaju biti orijentisane ka razvoju raznovrsnih potencijala kod učenika. Zato, učenicima je potrebno ponuditi bogate, razvojno podsticajne, pedagoški adekvatno oblikovane i interesantne vannastavne aktivnosti.

- Da li nastavnici učenicima govore o prednostima vannastavnih aktivnosti?

Histogram 6. Da li nastavnici učenicima govore o prednostima vannastavnih aktivnosti?

U histogramu 6, prikazano je da 46,36% učenika navodi da im nastavnici ukazuju na prednostima participacije u vannastavnim aktivnostima. Ukupno 40,9% učenika ističe da im nastavnici samo povremeno ukazuju na prednosti učešća u vannastavnim aktivnostima. Svega 12,72% učenika navodi da im nastavnici ne ukazuju na značaj bavljenja vannastavnim aktivnostima.

Od suštinskog značaja je da nastavnici ukazuju na prednosti participacije učenika u vannastavnim aktivnostima. Učenicima mora biti jasno koje su prednosti učešća u vannastavnim aktivnostima, kako bi se lakše odlučivali na participaciju u istim.

U skladu sa navedenim, potvrđujemo prvu sporednu hipotezu koja glasi: Pretpostavlja se da učenici pohađaju vannastavne aktivnosti koje škola realizuje.

Druga sporedna hipoteza: *Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika između učenika koji se bave vannastavnim aktivnostima i onih koji se ne bave ovim aktivnostima.*

Kao što je već navedeno, uzorak našeg istraživanja čini 220 učenika, odnosno 110 učenika koji pohađaju šesti i 110 učenika koji pohađaju deveti razred. Kada je u pitanju šesti i deveti razred, nastojali smo da izjednačimo grupe, odnosno da imaju jednak broj onih učenika koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima i onih učenika koji ne participiraju u ovim aktivnostima. Što se tiče šestog razreda, imamo ukupno 55 učenika koji učestvuju i 55 učenika koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Da bismo utvrdili da li postoje statistički značajne razlike, obradu smo izvršili u SPSS statističkom paketu, verzija 25. Dobijene školske uspjehe učenika unijeli smo u određenu tabelu u samom programu. U cilju dobijanja što detaljnijih rezultata, izračunali smo centralne i disperzivne parametre skupa. U tabeli 2, prikazali smo centralne i disperzivne parametre za učenike šestog razreda koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima.

Tabela 2 – Centralni i disperzioni parametri za učenike šestog razreda koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima

Mean	SD	Skewness	Kurtosis	Range	Minimum	Maximum
4,52	0,57	-0,77	- 1,12	1,40	3,60	5,00

Legenda: Mean – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, Skewness – koeficijent zakrivljenosti, Kurtosis – koeficijent spljoštenosti, Range – raspon, Minimum – minimalna vrijednost, Maximum – maksimalna vrijednost

Na osnovu rezultata, prikazanih u tabeli 2, zapaža se da je prosječni školski uspjeh učenika šestog razreda koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima 4,52. Minimalni školski uspjeh je 3,60, dok je maksimalni 5,00. Možemo konstatovati da je kod varijable školski uspjeh, vrijednost koeficijenta asimetričnosti u intervalu ± 1.00 , i možemo je smatrati kao varijablu koja ima umjerenu asimetričnost. Koeficijent spljoštenosti distribucije rezultata – kurtosis (Kurt.) kod varijable je u vrijednosti ± 3.00 , i možemo je tretirati kao varijablu koja ima normalnu spljoštenost – normokurtičnost.

Tabela 3 – Centralni i disperzioni parametri za učenike šestog razreda koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima

Mean	SD	Skewness	Kurtosis	Range	Minimum	Maximum
3,78	0,76	-0,01	- 0,94	2,50	2,50	5,00

Prosječni školski uspjeh za učenike koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima je 3,78, minimalan rezultat je 2,50, dok je maksimalan 5,00. Vrijednosti koeficijenta spoljoštenosti i asimetričnosti su u granicama normalnih vrijednosti.

Tabela 4 – Rezultati T-testa za nezavisne uzorke (učenici šestog razreda)

Mean UV	Mean UN	T-test	Df	Sig
4,52	3,78	5,76	108	0,00

Legenda: Mean UV – aritmetička sredina učenika koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima, Mean UN- aritmetička sredina učenika koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima, T-test – vrijednost t-testa, Df –stepeni slobode, Sig – nivo značajnosti

U tabeli 4, prikazani su rezultati t-testa za nezavisne uzorke. Vrijednost t-testa iznosi 5,76, a nivo značajnosti je 0,00. Na osnovu rezultata t-testa, konstatuje se da postoje statistički značajne razlike u školskom uspjehu između učenika šestog razreda koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima i onih koji ne učestvuju u ovim aktivnostima. Dakle, učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju bolji školski uspjeh u odnosu na učenike koji ne participiraju u ovim aktivnostima. Ovakav rezultat se može pripisati činjenici da učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju mnošto prilika da unapređuju svoja znanja i vještine stečene u redovnoj nastavi.

Tabela 5 – Centralni i disperzioni parametri za učenike devetog razreda koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima

Mean	SD	Skewness	Kurtosis	Range	Minimum	Maximum
4,20	0,69	-0,22	-1,33	2,08	2,92	5,00

U tabeli 5, vidimo da učenici devetog razreda koji pohađaju vannastavne aktivnosti imaju 4,20 prosječan školski uspjeh. Minimalni školski uspjeh je 2,92, dok je maksimalni 5,00. Vrijednosti koeficijenta asimetričnosti i spljoštenosti su u okviru normalnih vrijednosti.

Tabela 6 – Centralni i disperzioni parametri za učenike devetog razreda koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima

Mean	SD	Skewness	Kurtosis	Range	Minimum	Maximum
3,69	0,68	0,77	-0,42	2,31	2,69	5,00

U tabeli 6, vidimo da je prosječan školsku uspjeh učenika devetog razreda koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima 3,69. Minimalna vrijednost je 2,69, dok je maksimalna 5,00. Vrijednosti koeficijenta asimetričnosti i spljoštenosti su u okviru normalnih vrijednosti.

Tabela 7 – Rezultati T-testa za nezavisne uzorke (učenici devetog razreda)

Mean UV	Mean UN	T-test	Df	Sig
4,20	3,69	3,89	108	0,00

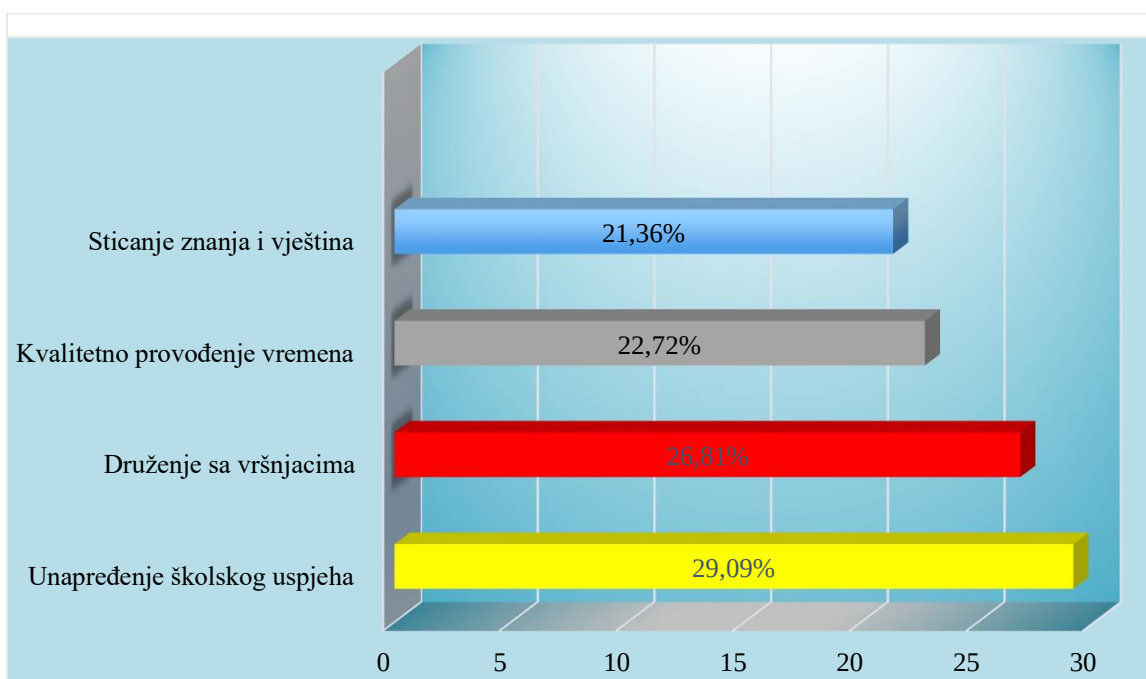
U tabeli 7, prikazani su rezultati t-testa za nezavisne uzorke. Aritmetička sredina školskog uspjeha za učenike koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima iznosi 4,20, dok za učenike koji ne participiraju u vannastavnim aktivnostima iznosi 3,69. Vrijednost t-testa je 3,89, a nivo značajnosti je 0,00. Na bazi prezentovanih rezultata, možemo konstatovati da postoje statistički značajne razlike u školskom uspjehu između učenika devetog razreda koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima i onih učenika koji ne učestvuju u vannastavnim aktivnostima.

Shodno navedenom, potvrđena je druga sporedna hipoteza koja glasi: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u školskom postignuću između učenika koji se bave vannastavnim aktivnostima i onih koji se ne bave ovim aktivnostima.

Treća sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da na motivisanost učenika za bavljenje vannastavnim aktivnostima utiču poboljšanje školskog uspjeha, lični afiniteti učenika i drugi faktori.* Navedenu hipotezu smo provjerili pomoću šestog, sedmog i osmog pitanja iz našeg anketnog upitnika.

- Zbog čega bi se opredijelio/la, ukoliko već nijesi za učešće u vannastavnim aktivnostima?

Histogram 7. *Zbog čega bi se opredijelio/la, ukoliko već nijesi za učešće u vannastavnim aktivnostima?*

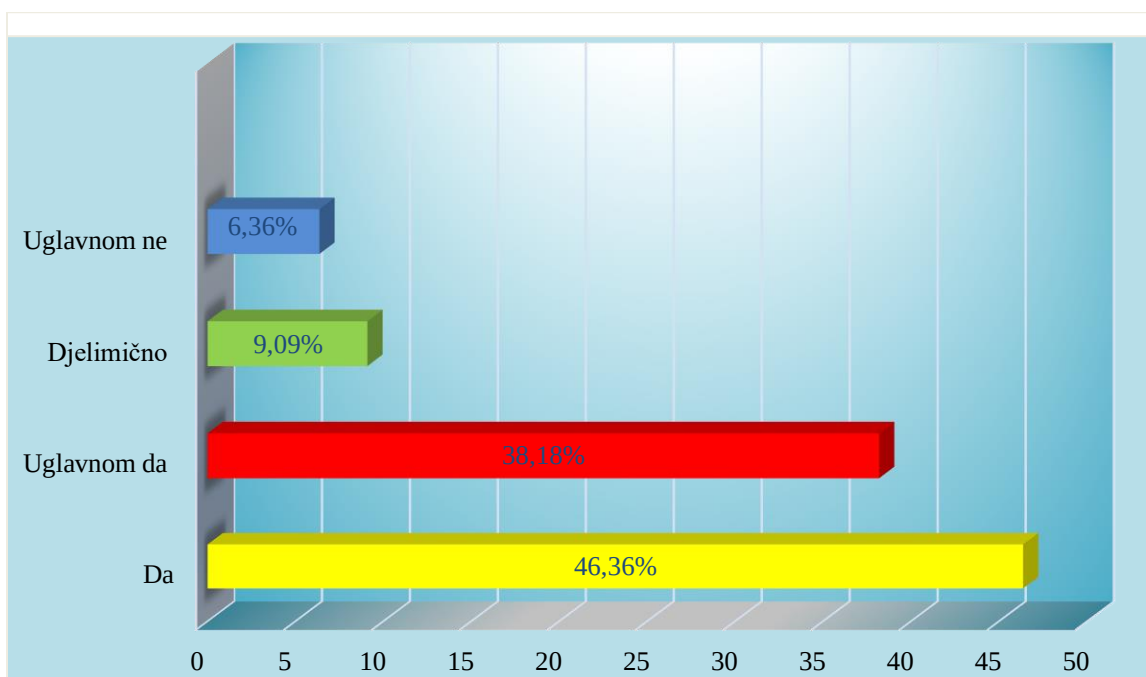

U histogramu 7, prikazani su motivi zbog kojih bi se učenici opredijelili za učešće u vannastavnim aktivnostima. Po mišljenju učenika najčešći motivi zbog kojih se opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima su: sticanje znanja i vještina, kvalitetno provođenje slobodnog vremena, druženje sa vršnjacima i unapređenje školskog uspjeha.

Uvidom u rezultate, zapaža se da motivi za učešće u vannastavnim aktivnostima mogu biti raznovrsni. Motivi su uglavnom usmjereni na razvijanje ličnosti i sticanje znanja, vještina i navika.

- Da li te nastavnici motivišu da učestvuješ u vannastavnim aktivnostima?

Histogram 8. Da li te nastavnici motivišu da učestvuješ u vannastavnim aktivnostima?

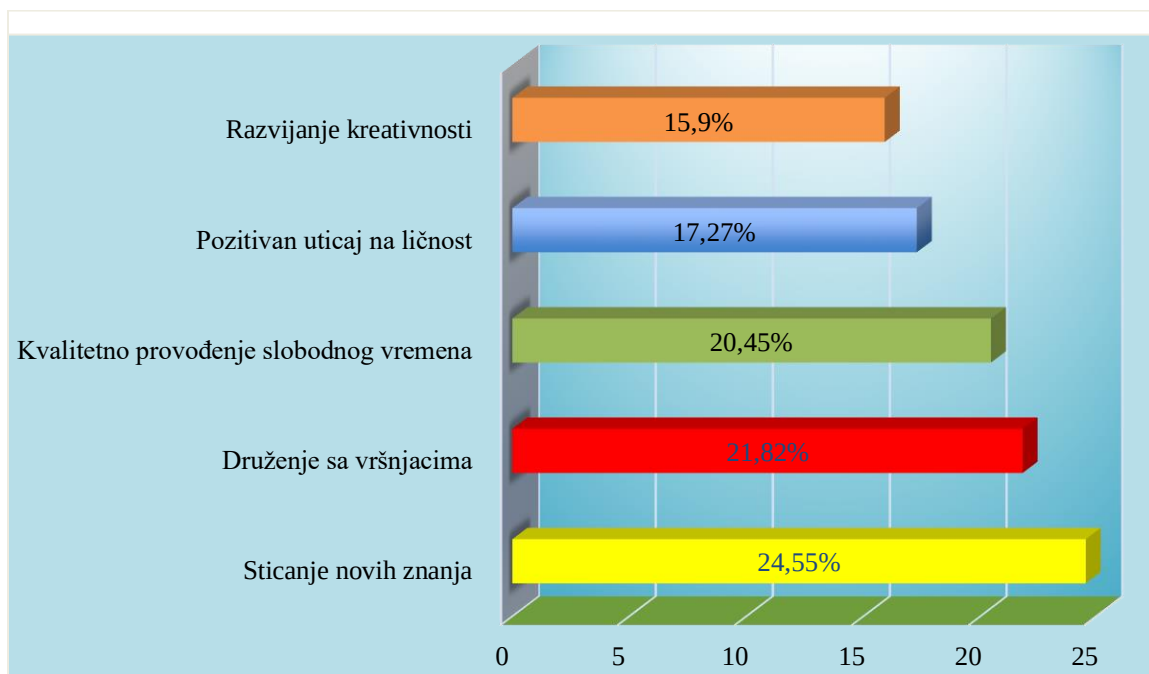

U histogramu 8, prikazano je da 46,36% učenika navodi da ih nastavnici motivišu da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Sa navedenim se uglavnom se složilo 38,18% učenika. Ukupno 9,09% učenika smatra da ih nastavnici samo djelimično motivišu da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Svega 6,36% učenika smatra da nastavnici ne motivišu učenike da participiraju u vannastavnim aktivnostima.

Mišljenja smo da učenike treba motivisati da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Nastavnici kao ključni kreatori i organizatori imaju veoma značajnu ulogu u kontekstu motivisanja učenika da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Prije svega, značajno je da sami nastavnici imaju afirmativne stavove prema uticaju vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika, kao i na razvoj ličnosti u cjelini.

- Zbog čega je važno učešće u vannastavnim aktivnostima?

Histogram 9. Zbog čega je važno učešće u vannastavnim aktivnostima?

Rezultati u histogramu 9, pokazuju da je, po percepciji učenika, izuzetno značajno učešće u vannastavnim aktivnostima. Sumiranjem dobijenih odgovora od strane učenika, možemo navesti sljedeće benefite participacije u vannastavnim aktivnostima: sticanje novih znanja, druženje sa vršnjacima, kvalitetno provođenje slobodnog vremena, pozitivan uticaj na ličnost i razvijanje kreativnosti.

Vannastavne aktivnosti imaju snažan uticaj kako na akademsko postignuće, tako i na ukupan razvoj ličnosti. Potrebno je istaći da pored obrazovne, vannastavne aktivnosti imaju i vaspitnu komponentu, koja se manifestuje u razvijanju upornosti, istrajnosti, inicijative i intenzivne participacije djece.

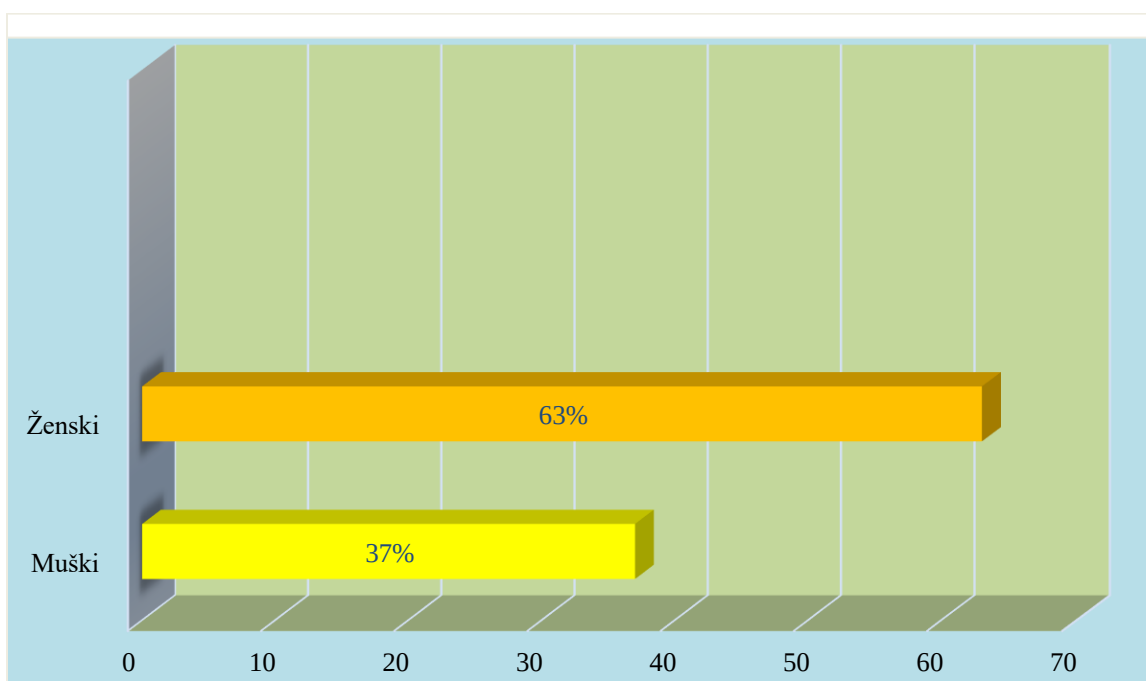
Analogno navedenom, potvrđujemo treću sporednu hipotezu koja glasi: Pretpostavlja se da na motivisanost učenika za bavljenje vannastavnim aktivnostima utiču poboljšanje školskog uspjeha, lični afiniteti učenika i drugi faktori

- Četvrta sporedna hipoteza: *Pretpostavlja se da nastavnici imaju pozitivne stavove prema odnosu uticaja vannastavnih aktivnosti i školskog postignuća učenika.*

U nastavku rada su interpretirani rezultati dobijeni anketiranjem nastavnika. Sva pitanja iz anketnog upitnika su vezana za provjeru četvrte sporedne hipoteze.

- Pol ispitanika

Histogram 10. Pol ispitanika

U naše istraživanje je uključeno 65% nastavnika ženskog pola i 37% nastavnika muškog pola.

- Razred kojem predajete?

Histogram 11. Razred kojem predajete?

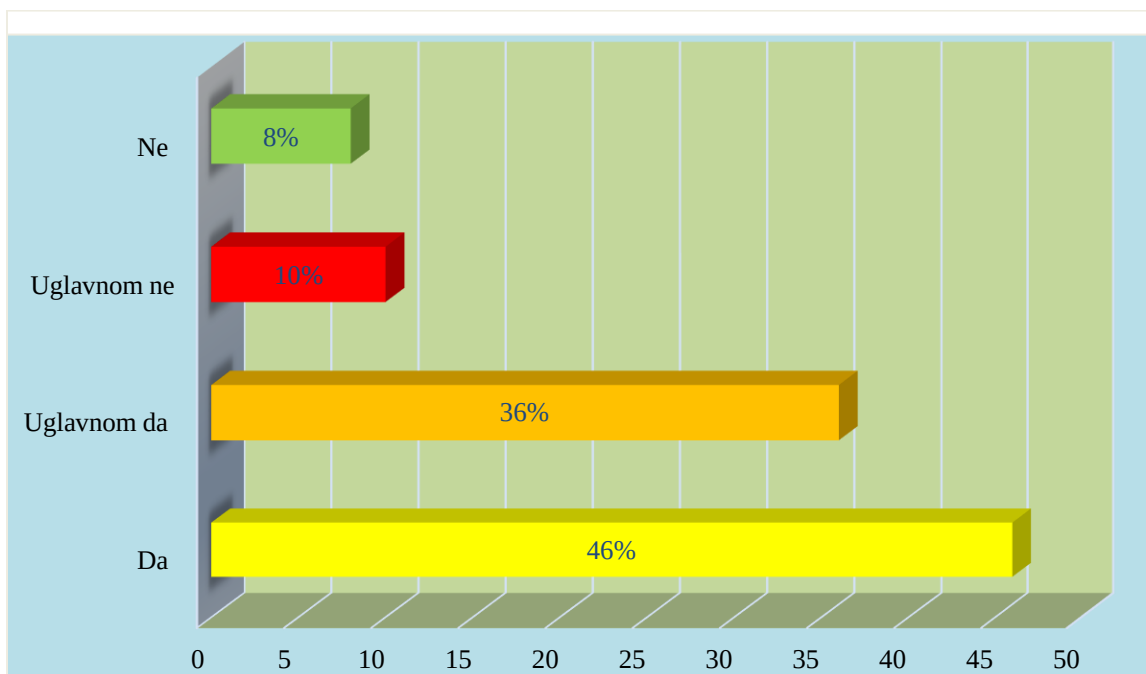

Rezultati u histogramu 11, pokazuju da 28% nastavnika predaje učenicima sedmog razreda, 43% učenicima šestog razreda, 21% učenicima devetog razreda, a 8% nastavnika predaje učenicima osmog razreda.

Nastojali smo da u istraživanje uključimo nastavnike koji nastavni proces izvode u više razreda, kako bismo dobili što objektivne stavove nastavnika prema uticaju vannastavnih aktivnosti na školski uspjeh učenika.

- Da li smatrate da djeca dovoljno učestvuju u vannastavnim aktivnostima?

Histogram 12. Da li smatrate da djeca dovoljno učestvuju u vannastavnim aktivnostima?

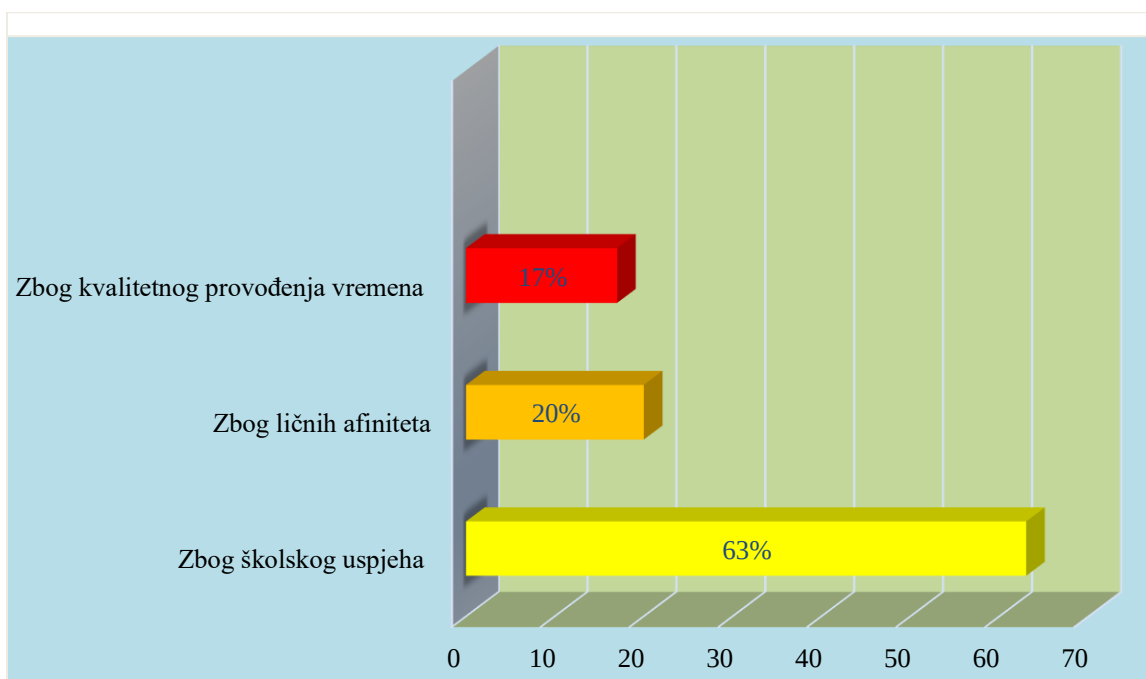

Rezultati u histogramu 12, pokazuju da 46% nastavnika smatra da učenici dovoljno učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Sa navedenim se uglavnom složilo 36% nastavnika. Ukupno 10% nastavnika se nije složilo sa tim da učenici dovoljno učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Svega 8% nastavnika je stava da učenici ne učestvuju dovoljno u vannastavnim aktivnostima.

Vannastavne aktivnosti su neophodne za učenike jer im omogućavaju da uče o sebi i svojim interesovanjima. Takođe im pomažu da razviju vještine koje će im pomoći u budućoj karijeri i životu. Oni su takođe ključni za učenike jer omogućavaju učenicima da steknu prijatelje, poboljšaju svoje društvene vještine i da se uključe u nove aktivnosti koje im inače ne bi bile dostupne.

- Zbog čega se djeca, po Vašem mišljenju najčešće opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima?

Histogram 13. Zbog čega se djeca, po Vašem mišljenju najčešće opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima?

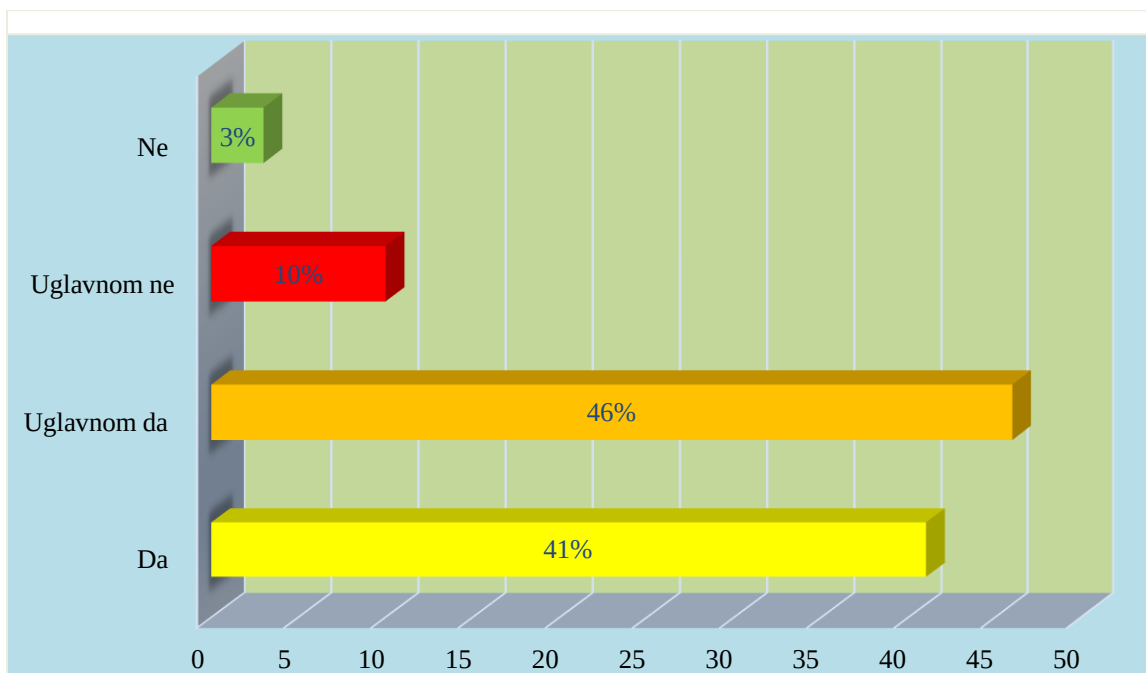

U histogramu 13, prikazano je da 63% nastavnika smatra da se učenici opredjeljuju da učestvuju u vannastavnim aktivnostima zbog školskog uspjeha. Ukupno 20% nastavnika smatra da su lični afiniteti glavni motiv za učešće učenika u vannastavnim aktivnostima. Pojedini nastavnici (17%) ističu da je primarni motiv učenika za učešće u vannastavnim aktivnostima kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

Dok vannastavne aktivnosti često oduzimaju mnogo vremena van redovnih školskih časova, one takođe pružaju učenicima priliku da steknu životne vještine koje će biti ključne za njihov budući uspjeh. Vannastavne aktivnosti su suštinski dio razvoja djeteta. Oni povećavaju samopouzdanje djece, pomažu im da nauče kako da budu društveniji i pomažu im da razviju svoje talente.

- Da li smatrate da su vannastavne aktivnosti koje Vaša škola organizuje dovoljno zanimljive učenicima?

Histogram 14. *Da li smatrate da su vannastavne aktivnosti koje Vaša škola organizuje dovoljno zanimljive učenicima?*

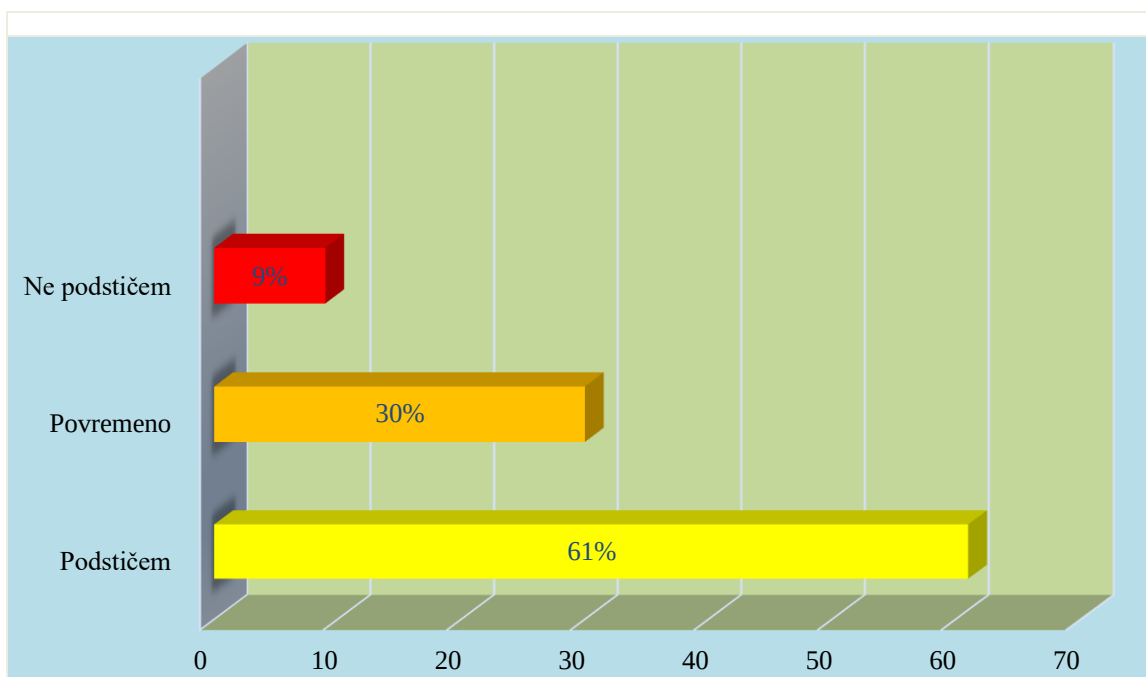

Rezultati u histogramu 14, pokazuju da 41% nastavnika smatra da su vannastavne aktivnosti koje škola organizuje dovoljno zanimljive učenicima. Sa navedenim se uglavnom složilo 46% nastavnika. Ukupno 10% nastavnika navodi da su aktivnosti koje škola organizuje uglavnom nedovoljno zanimljive djeci. Svega 3% nastavnika smatra da su vannastavne aktivnosti koje škola organizuje djeci nezanimljive.

Svako dijete ima drugačiju ličnost i te ličnosti treba pozitivno njegovati. Škola je mjesto gdje djeca provode veliki dio svog dana. Međutim, važno je pomoći im da razviju druge vještine i interesovanja i van učionice. Postoji mnogo vannastavnih aktivnosti u kojima djeca u školi mogu da učestvuju. Ove aktivnosti omogućavaju djeci da se uključe i zabavljaju, dok takođe uče nove vještine.

- Da li podstičete djecu da učestvuju u vannastavnim aktivnostima?

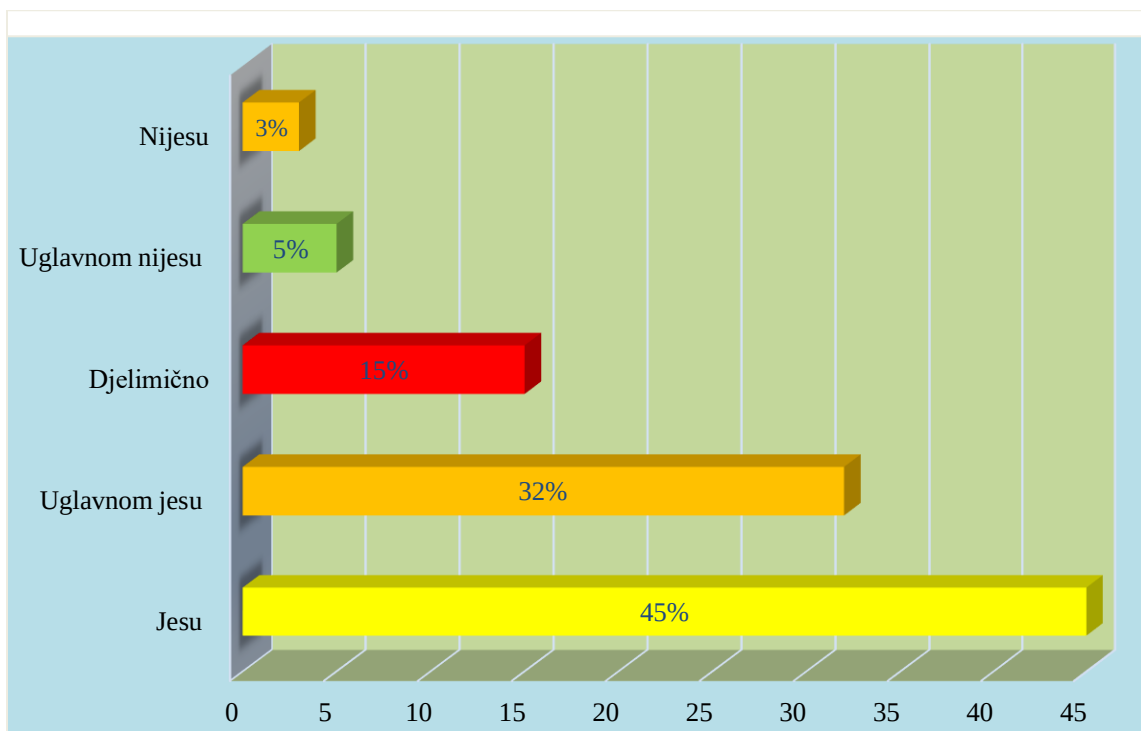
Histogram 15. *Da li podstičete djecu da učestvuju u vannastavnim aktivnostima?*

U histogramu 15, prikazano je da 61% nastavnika navodi da podstiče djecu da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Ukupno 30% nastavnika ističe da povremeno podstiču djecu na učešće u vannastavnim aktivnostima. Svega 9% nastavnika smatra da nije značajno podsticati djecu da participiraju u vannastavnim aktivnostima. Dokazano je da vannastavne aktivnosti pozitivno utiču na razvoj djece. Djeca koja učestvuju u vannastavnim aktivnostima imaju veće šanse da uspiju u akademskom i društvenom pogledu. Ove beneficije pomažu im da se pripreme za budući uspjeh u školi i životu.

- Da li su djeca dovoljno zainteresovana za učešće u vannastavnim aktivnostima?

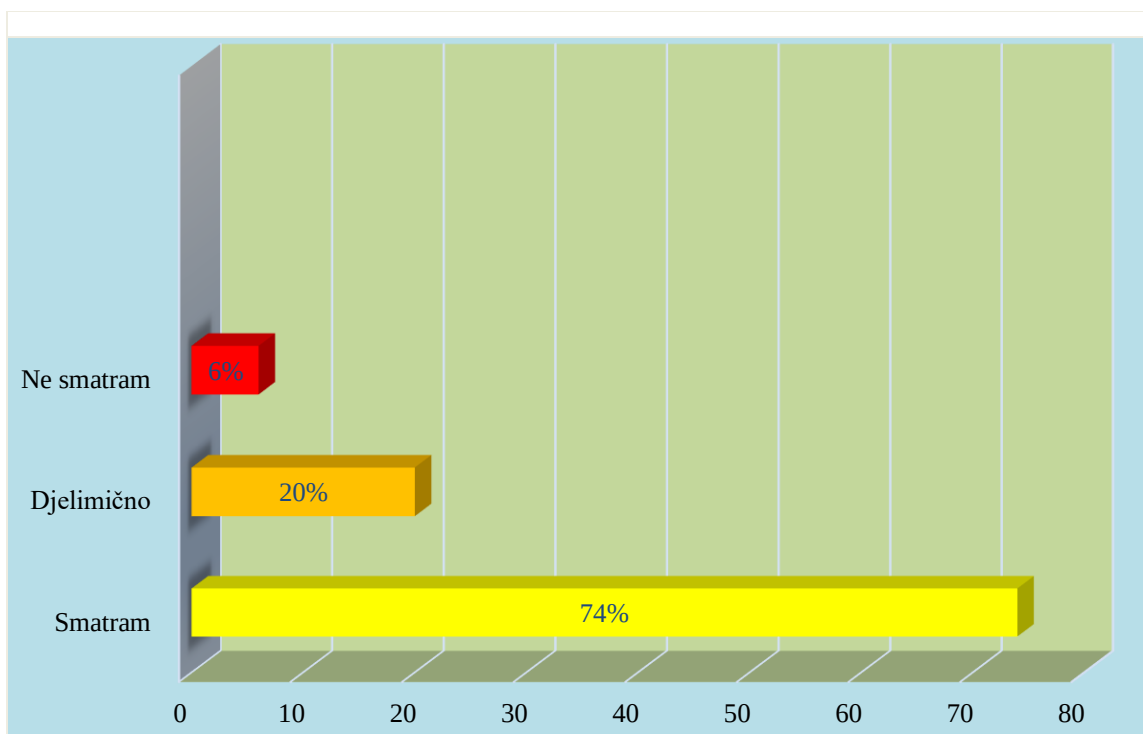
Histogram 16. *Da li su djeca dovoljno zainteresovana za učešće u vannastavnim aktivnostima?*

U histogramu 16, prikazano je da 45% nastavnika smatra su djeca zainteresovana za učešće u vannastavnim aktivnostima. Sa navedenim se uglavnom složilo 32% nastavnika. Ukupno 15% nastavnika navodi da su djeca djelimično zainteresovana za praticaniju u vannastavnim aktivnostima. Pojedini nastavnici (5%) smatraju da su djeca uglavnom nezainteresovana za vannastavne aktivnosti. Svega 3% nastavnika ističe da su djeca nezainteresovana za učešće u vannastavnim aktivnostima. Snažan vannastavni program je često najvažnija prednost škole jer šalje poruku da škola cijeni vreme i trud učenika van učionice. Takođe, pomaže da se poboljša angažovanje učenika, kao i da se poveća zadovoljstvo roditelja njihovim obrazovanjem.

- Da li smatrate da vannastavne aktivnosti utiču na školski uspjeh učenika? Ukoliko je odgovor potvrđan, obrazložite.

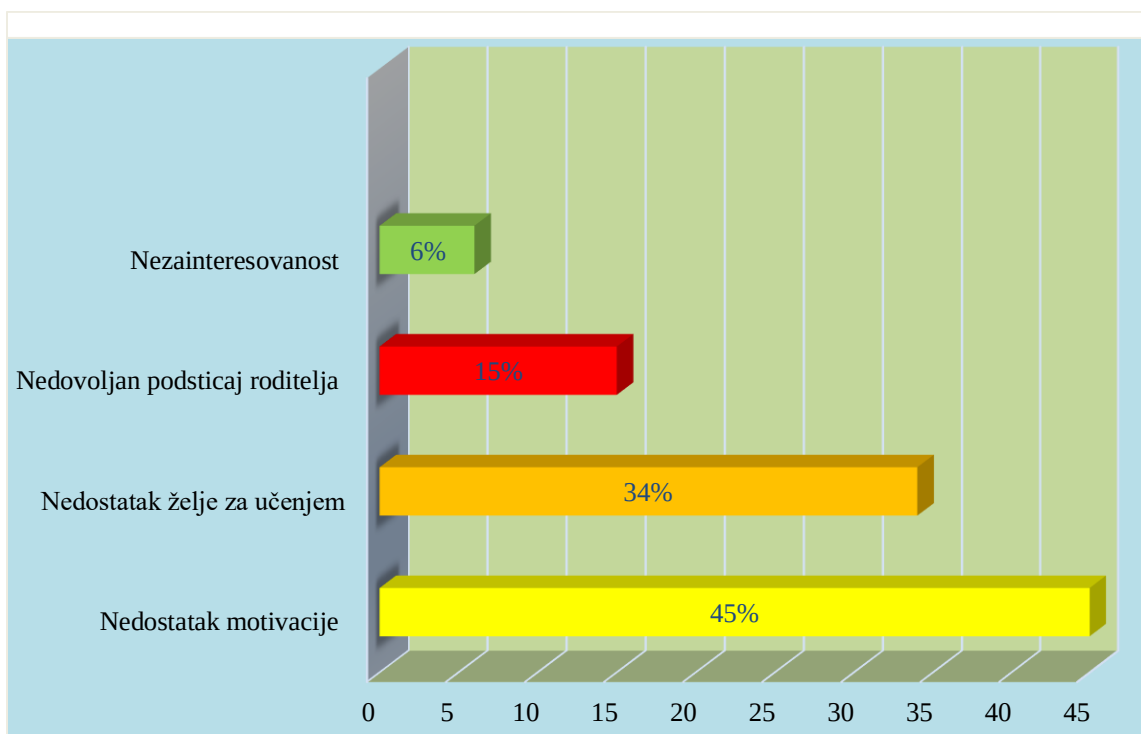
Histogram 17. *Da li smatrate da vannastavne aktivnosti utiču na školski uspjeh učenika?*

U histogramu 17, prikazano je da 74% nastavnika smatra da vannastavne aktivnosti utiču na školski uspjeh učenika. Sa prethodno navedenim se djelimično složilo 20% nastavnika. Ukupno 6% nastavnika ne smatra da vannastavne aktivnosti utiču na školski uspjeh učenika. Sumiranjem dobijenih rezultata, dolazi se do saznanja da učenici koji učestvuju u vannastavnim aktivnostima pokazuju veći stepen interesovanja, motivacije, angažmana i aktivizacije tokom nastavnog procesa, te da sve navedeno ima značajan uticaj na školski uspjeh. Pojedini nastavnici aspotrofiraju da je značajno da roditelji podstiču učenike da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Roditelji imaju veliku ulogu u pomaganju svojoj djeci da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Oni mogu da im pomognu u procesu pronalaženja odgovarajuće aktivnosti koja odgovara njihovim interesovanjima, kao i da im pruže emocionalnu podršku.

- Šta je, po Vašem mišljenju ključni razlog zbog kojeg se pojedini učenici ne opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima?

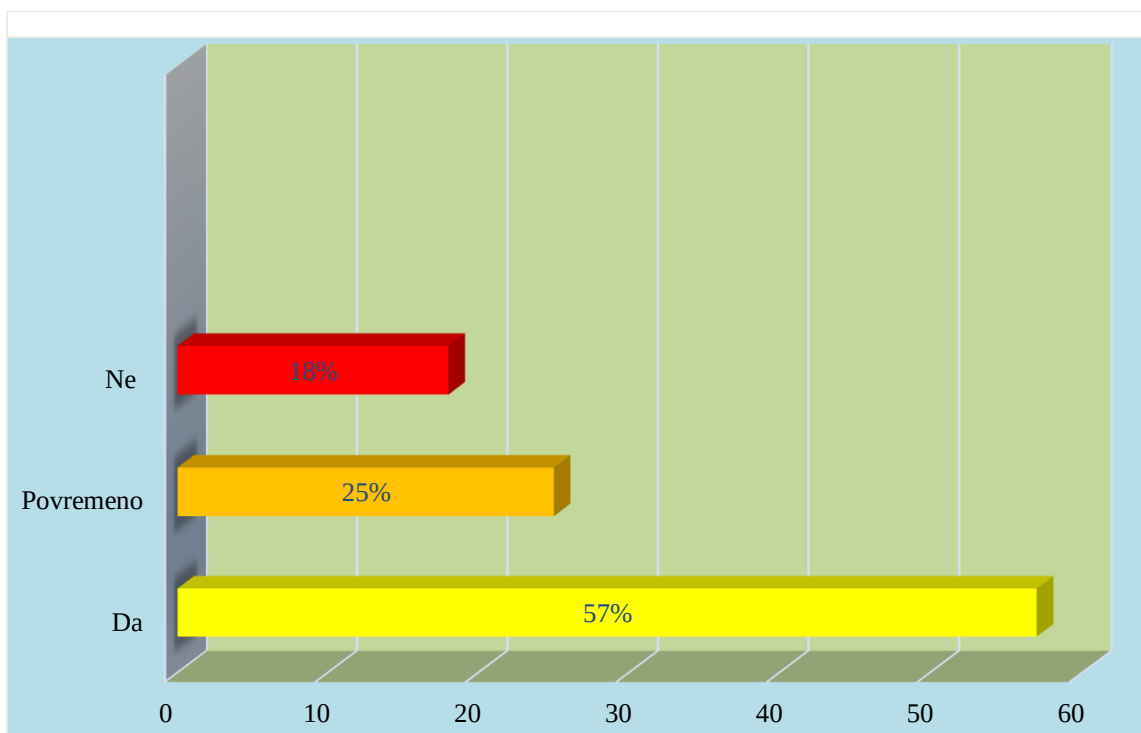
Histogram 18. *Ključni razlog zbog kojeg se pojedini učenici ne opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostim*

Rezultati u histogramu 18, pokazuju da su ključni razlozi zbog kojih se učenici ne opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima sljedeći: nedostatak motivacije, nedostatak želje za učenje, nedovoljan podsticaj od strane roditelja, kao i nezainteresovanost učenika. Potrebno je da nastavnici u saradnji sa roditeljima i stručnim saradnicima, pronađu adekvatne strategije za motivisanje učenika da aktivno participiraju u vannastavnim aktivnostima.

- Da li sa kolegama razmjenjujete iskustva i mišljenja, vezana za podsticanje učenika na učešće u vannastavnim aktivnostima?

Histogram 19. *Da li sa kolegama razmjenjujete iskustva i mišljenja, vezana za podsticanje učenika na učešće u vannastavnim aktivnostima?*

Rezultati u histogramu 19, pokazuju da 57% nastavnika sarađuje sa svojim kolegama u kontekstu razmjene iskustva i mišljenja, vezanih za podsticanje učenika na učešće u vannastavnim aktivnostima. Ukupno 25% nastavnika povremeno razmjenjuje mišljenje sa kolegama u funkciji objektivnijeg i razvojno primjerenijeg podsticanja djece da učestvuju u vannastavnim aktivnostima. Pojedini nastavnici (18%) smatraju da nije neophodno da sarađuju sa kolegama u cilju motivisanja učenika da učestvuju u vannastavnim aktivnostima.

Smatramo da je značajno da nastavnici međusobno razmjenjuju iskustvene stavove u pogledu podsticanja učenika da se opredijele za učešće u vannastavnim aktivnostima. Kada je u pitanju timski rad nastavnika, može se akcentovati da on posebno dolazi do izražaja u predmetnoj nastavi.

DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje smo realizovali na uzorku od 220 učenika šestog i devetog razreda osnovne škole i 100 nastavnika. Cilj našeg istraživanja je bio da utvrdi uticaj vannastavnih aktivnosti na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi. Shodno proučavanju aktuelne bibliografske građe, koja se bavi vannastavnim aktivnosti, te na bazi percipiranja vaspitno-obrazovne prakse, pošlo je od glavne i četiri sporedne hipoteze.

U kontekstu dobijanja što objektivnijih rezultata, primijenili anketni upitnik za učenike i nastavnike. Dobijene rezultate smo predstavili u formi histograma, dok smo rezultate dobijene statističkom obradom u SPSS programu, interpretirali u tabelama.

Dobijeni rezultati su pokazali da se u školama realizuju raznovrsne vannastavne aktivnosti. Mišljenja smo da vannastavne aktivnosti trebaju biti dovoljno interesantne, kreativne i razvojno podsticajne, kako bi se veći broj učenika opredijelilo za učešće u navedenim aktivnostima. Škola kao vaspitno-obrazovna ustanova ima snažan uticaj na ličnost učenika, pa je poželjno da se u ovoj instituciji sprovode vannastavne aktivnosti koje će biti raznovrsne.

Škola treba da stvara i praktikuje odgovarajuće uslove i oblike za rad onih kategorija učenika koji su ne samo izrazito motivisani za pojedine predmete, već u tome postižu izraziti uspjeh. Do sada se školi prigovaralo da malo pažnje posvećuje ovih kategorijama učenika i da se više bavi onima koji ispoljavaju teškoće u učenju. Međutim, tradicionalno organizovana i usmjerena nastava nije dovoljnu pažnju posvećivala ni tim kategorijama učenika, što je bilo izraženo u niskoj efikasnosti učenja uopšte. Savremeno organizovana škola mora da pokaže razumijevanje i za jednu i za drugu potrebu, pri čemu se praktično realizuje njen odnos prema principu individualizacije za učenike sa izraženim, posebnim sposobnostima. Dakle, može se istaći da se prilikom realizacije vannastavnih aktivnosti moraju uzeti u obzir individualne karakteristike svakog učenika.

Kada je riječ o našem istraživanju, smatramo posebno značajnim što nastavnici povećuju pažnju realizaciji vannastavnih aktivnosti. Na vannastavnim aktivnostima treba primjenjivati različite oblike i metode rada, i to one koje će najviše angažovati učenike i rad im učiniti

interesantnim. Atmosfera pri radu treba da bude prijatna i opuštena. Učenici bi trebalo da međusobno i sa nastavnikom slobodno komuniciraju.

Naši rezultati su pokazali da učenici koji participiraju u vannastavnim aktivnostima imaju bolji školski uspjeh. Ovakav rezultat, možemo objasniti činjenicom da vannastavne aktivnosti imaju za cilj da se kod učenika razvija odgovornost, upornost, istrajnost i druge poželjne osobine. Učenik koji je razvio navedene osobine, biće uporniji, istrajniji i odgovorniji prema školskim obavezama, što povratno utiče i na školski uspjeh.

Na osnovu naših rezultata, procjenjujemo da u vannastavne aktivnosti treba uključiti sve zainteresovane učenike, pa i one koje nemaju zainteresovane učenike, pa i one koji nemaju najviše ocjene. Tako će se ostvariti zadatak vannastavnih aktivnosti i povećati interesovanja učenika, razvijanje ljubavi prema radu i izvršavanju obaveza.

ZAKLJUČAK

Vannastavne aktivnosti su jedna od najboljih investicija koje škola može da učini kako bi pomogla u promovisanju postignuća, angažovanja učenika i stavova i navika koji vode ka aspiracijama na fakultetu i konačnom uspjehu (Holloway, 2000). Između škole i odmora, većina djece radi jednu ili više vannastavnih aktivnosti. Ovi časovi, omogućavaju učenicima da se bave posebnim interesovanjima koja su izvan tipičnog obrazovnog programa, uključujući sport, umjetnost, klubove sa posebnim interesima i tehnologiju (Darling, Caldwell & Smith, 2005).

Rezultati istraživanja su pokazali sljedeće:

- Učenici pohađaju vannastavne aktivnosti koje škola realizuje.
- Postoji statistički značajna razlika u školskom postignuću između učenika koji se bave vannastavnim aktivnostima i onih koji se ne bave ovim aktivnostima.
- Na motivisanost učenika za bavljenje vannastavnim aktivnostima utiču poboljšanje školskog uspjeha, lični afiniteti učenika i drugi faktori.
- Nastavnici imaju pozitivne stavove prema odnosu uticaja vannastavnih aktivnosti i školskog postignuća učenika.

U skladu sa navedenim, potvrđujemo sporedne hipoteze, a time i glavnu hipotezu, kojom se pretpostavilo da vannastavne aktivnosti imaju pozitivan uticaj na školsko postignuće učenika u osnovnoj školi.

Rezultati dobijeni ovim istraživanjem naći će svoju primjenu na seminarima, stručnim skupovima u funkciji dalje edukacije nastavnika. U naučnom pogledu, ovo istraživanje može poslužiti kao baza za sprovođenje opsežnijih istraživanja, sa većim uzorkom ispitanika. Učesnici istraživanja imaju pristup rezultatima nakon njihove analize i interpretacije. Dakle, uzimajući u obzir rezultate istraživanja koje ćemo sprovesti za potrebe ovog rada, kao i rezultate, potencijalnih, gore pomenutih istraživanja, moglo bi se uticati da vannastavnim aktivnostima u osnovnoj školi, posveti veća pažnja.

Učenici koji aktivno učestvuju u vannastavnim aktivnostima dobijaju mnogo pogodnosti, uključujući više ocjene i rezultate testova, viša obrazovna postignuća, više redovnosti pohađanja

nastave i veće samopouzdanje. Prekomjerno planiranje aktivnosti može umanjiti koristi od učešća u vannastavnim aktivnostima. Učenici mogu postati umorni i lijeni i time postati manje zainteresovani za učešće. Učenici takođe mogu pokušati da pređu svoje granice, kako bi pokazali dodatne performance, što bi dovelo do ozbiljnih povreda i izražavanja nezadovoljstva ukoliko ne dostignu previše ambiciozne ciljeve.

Dakle, vannastavne aktivnosti učenika su svojevrsna, specifična komponentna vaspitno-obrazovnog rada škole. Po našem mišljenju, vannastavne aktivnosti treba da imaju sljedeće karakteristike:

- omogućavaju da se učenici dobrovoljno uključe u rad prema svome uzrastu i sposobnostima radi zadovoljavanja posebnih interesa;
- čine bogatijim i raznovrsnijim načine sticanja znanja, umijeća i navika učenika, jer omogućavaju da se ona prošire i prodube mnogo više nego u redovnoj nastavi;
- omogućavaju školi da, zavisno od svojih potreba i potreba šire društvene zajednice i samih učenika, slobodno i samostalno obabira sadržaje koji će olakšati realizaciju određenih vaspitno-obrazovnih zadataka, da povežu školu sa društvenom sredinom i da pravilno utiče na razvoj interesovanja učenika.

Učenici i staratelji treba da pokušaju da uspostave ravnotežu između vannastavnih aktivnosti i školskog gradiva, kako bi pomogli učenicima da povećaju nivo samopouzdanja i samopouzdanja i na taj način doprinesu dobroj volji cijele zajednice kao odgovornih građana. Odgovorni građani moraju da sarađuju sa nadležnim organima kako bi pomogli u smanjenju finansijskih barijera koje ometaju učešće većine učenika u zdravim vannastavnim aktivnostima i na taj način objezbeđuju mogućnosti za liderstvo i bolju budućnost.

Ograničenja i preporuke

Jedno od ključnih ograničenja istraživanja može biti nedovoljna motivacija učenika da učestvuju u davanju odgovora na postavljena pitanja. Pored navedenog, ograničenja mogu i ekonomske i kadrovske prirode. Takođe, jedno od ograničenja predstavlja to što uzorak nije dovoljno reprezentativan za nivo Crne Gore.

U skladu sa svim navedenim, dajemo određene preporuke:

- Vannastavne aktivnosti treba da budu integralni dio vaspitno-obrazovnog rada škole.
- Potrebno je da se vannastavne aktivnosti organizuju na principima dobrovoljnih uključivanja i opredjeljenja za učenike i na principu obaveznosti organizacije za školu.
- Vannastavne aktivnosti ne smiju ni sadržajem, ni vremenom opterećivati učenike.
- Organizovati stručno usavršavanje nastavnika s ciljem usavršavanja profesionalnih kompetencija u domenu realizacije vannastavnih aktivnosti.
- Organizovati radionice za učenike, kako bi se detaljno informisali o značaju participacije u vannastavnim aktivnostima.
- Sarađivati sa lokalnom zajednicom u kontekstu realizacije pojedinih vannastavnih aktivnosti.

Naveli smo određene preporuke, koje, po našem skromnom mišljenju, mogu unaprijediti proces realizacije vannastavnih aktivnosti.

LITERATURA

1. Ahmad, M & Rahman, M (2015, December). *Effect of Extra Curricular Activity on Student's Academic Performance*. Retrieved November 13, 2019 from <https://www.banglajol.info>
2. Blomfield, C. J., & Barber, B. L. (2009). Brief report: Performing on the stage, the field, or both? Australian adolescent extracurricular activity participation and self-concept. *Journal of Adolescence*, 32(3), 733–739.
3. Bojović, D. (2014). *Od pitanja do saznanja-Deca u svetu dramskog izražavanja*. Beograd: Centar za primijenjenu psihologiju.
4. Cheadle, Jacob E. 2008. Educational investment, family context, and children's math and reading growth from kindergarten through the third grade. *Sociology of Education* 81 (1), 1–31.
5. Coleman, J.S., E.Q. Campbell, & C.J. Hobson. (1966). *Equality of educational opportunity*. Washington: National Center for Educational Statistics (DHEW/OE).
6. Darling, N., Caldwell, L. L., & Smith, R. (2005). Participation in school-based extracurricular activities and adolescent adjustment. *Journal of leisure research*, 37(1), 51-76.
7. Dil, S. & Bulantekin, O. (2011). Determination of the relationship between family functionality and locus of control and levels of academic success among nursing students. *Journal of Psychiatric Nursing*, 2(1), 17-24.
8. Eccles, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.
9. Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. (2003). Extracurricular Activities and Adolescent Development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-875.
10. Feldman, A. F., & Matjasko, J. L. (2005). The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: *A comprehensive review and future directions*. *Review of Educational Research*, 75, 159-210.

11. Finn, J.D. (1993). *School engagement and students at risk*. Washington, DC: National Center for Education Statistics.
12. Fischer, N., Radisch, F., & Schüpbach, M. (2014). International perspectives on extracurricular activities: Conditions of effects on student development, communities, and schools –Editorial. *Journal for Educational Research Online*, 5–9, 12-27.
13. Fredricks, J. & Eccles, J. (2008). Extracurricular Involvement and Adolescent Adjustment: Impact of Duration, Number of Activities, and Breadth of Participation. *Applied Developmental Science* 10 (3), 132–146.
14. Himelfarb, I., Lac, A., & Baharav, H. (2013). Examining school-related delinquencies, extracurricular activities, and grades in adolescents. *Educational Studies*, 40(1), 81-97.
15. Holloway, J. (January, 2000). Extracurricular Activities: The Path to Academic Success? *Educational Leadership*. 57(4), 87-88.
16. Kanar, A., & Bouckennooghe, D. (2021). The role of extracurricular activities in shaping university students' employment self-efficacy perceptions. *Career Development International*, 26(2), 158-173.
17. Kazazoglu, S. (2013). The effect of attitudes towards Turkish and English courses on academic achievement. *Education and Science*, 38(170), 294-307.
18. Kim, J., & Bastedo, M. N. (2017). Athletics, clubs, or music? The influence of college extracurricular activities on job prestige and satisfaction. *Journal of Education and Work*, 30(3), 249-269.
19. Knifsend, C.A., & Graham, S. (2011). Too much of a good thing? How breadth of extracurricular participation relates to school-related affect and academic outcomes during adolescence. *Journal of Youth Adolescence*, 41(1), 379-389.
20. Kocayiğit, A. & Ekinici, N. (2020). Ortaöğretim okullarında uygulanan program dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (29), 1810-1848.
21. Kubiátko, M., Hsieh M. Y., Ersozlu Z. N., Usak M. (2018). The motivation toward learning among Czech high school students and influence of selected variables on motivation. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 60, 79–93.

22. Lamborn, S.D., Brown, B.B., Mounts, N.S., & Steinberg, L. (1992). Putting School in perspective: The influence of family, peers, extracurricular participation, and part-time work on academic engagement. Chapter 6 in *Student engagement and achievement in American secondary schools*.
23. Massoni, E. (2010). Positive effects of extra curricular activities on students, *ESSAI*, 9 (27), 84-88.
24. Metsapelto, R. & Pulkkinen, L. (2012). Socioemotional Behavior and School Achievement in Relation to Extracurricular Activity Participation in Middle Childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56 (2), 167-182.
25. Milošević, N. i Ševšukić, S. (2005). Samopoštovanje i školsko postignuće učenika. *Zbornik instituta za pedagoška istraživanja*. 1, 70-87.
26. Milošević, N. (2004). *Vera u sopstvene sposobnosti i školski uspeh*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine; Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
27. Munoz, L., Miller, R., & Poole, S. M. (2016). Professional student organizations and experiential learning activities: What drives student intentions to participate?. *Journal of Education for Business*, 91(1), 45-51.
28. Paunonen, S., and Ashton, M. (2013). On the prediction of academics performance with personality traits: A replication study. *J. Res. Personal.* 47, 778–781.
29. Ramey, H., Lawford, H., & Rose-Krasnor, L. (2019). Psychological Engagement and Behavioral Activity Participation As Predictors of Positive Youth Development. *Journal Of Youth Development*, 14(3), 88-109.
30. Rao K., Meo G. (2016). Using universal design for learning to design standards-based lessons. *SAGE Open*, 6(4), 1–12.
31. Shulruf, B., Tumen, S., & Tolley, H. (2007). Extracurricular activities in school, do they matter? *Children and Youth Services Review*, 30(5), 418-426.
32. Slater, A., & Tiggemann, M. (2014). Media Exposure, Extracurricular Activities, and Appearance-Related Comments as Predictors of Female Adolescents' Self-Objectification. *Psychology Of Women Quarterly*, 39(3), 375-389.
33. Soares Carvalho, A.P.; Bignami, F. (2021). Social Development through (Global) Citizenship Education: The Brazilian Case. *Intercult. Educ.* 32, 464–475.

34. URT. (2007). *Curriculum for Ordinary Level Secondary Education in Tanzania*. Dar es Salaam: Tanzania Institute of Education.
35. Vasudevan, L., Rodriguez Kerr, K., Hibbert, M., Fernandez, E., & Park, A. (2013). Cosmopolitan literacies of belonging in an after-school program with courtinvolved youths. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 57 (7), 538-548.
36. Wigfield, A., Tonks, S., and Klauda, S. L. (2016). Expectancy-value theory, in *Handbook of Motivation in School*, 2nd Edn. eds K. R. Wentzel and D. B. Mielecpesnm (New York, NY: Routledge), 55–74.
37. Wright, P. R. (2006). Drama education and development of self: Myth or reality? *Social Psychology of Education*, 9 (1), 43-65.

PRILOG

Anketni upitnik za učenike

Pol

Muški

Ženski

1. Da li učestvuješ u vannastavnim aktivnostima koje škola organizuje?

a) Da

b) Ne

Ukoliko učestvuješ, navedi koje su to aktivnosti.

2. Da li smatraš da su vannastavne aktivnosti koje škola organizuje interesantne?

a) Jesu

b) Uglavnom jesu

c) Djelimično

d) Uglavnom nijesu

e) Nijesu

3. Da li te nastavnici motivišu da učestvuješ u vannastavnim aktivnostima?

a) Da

- b) Uglavnom da
- c) Djelimično
- d) Uglavnom ne
- e) Ne

4. Da li se u tvojoj školi organizuju raznovrsne vannastavnih aktivnosti?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Djelimično
- d) Uglavnom ne
- e) Ne

5. Napiši koji je tvoj školski uspjeh. _____

6. Zbog čega je važno učešće u vannastavnim aktivnostima?

7. Da li nastavnici učenicima govore o prednostima vannastavnih aktivnosti?

- a) Da
- b) Povremeno
- c) Ne

8. Zbog čega bi se opredijelio/la, ukoliko već nijesi za učešće u vannastavnim aktivnostima?

Prilog 2

Anketni upitnik za nastavnike

Pol

Muški

Ženski

Razred kojem predajete?

1. Da li smatrate da djeca dovoljno učestvuju u vannastavnim aktivnostima?

- a) Da
- b) Uglavnom da
- c) Djelimično
- d) Uglavnom ne
- e) Ne

2. Zbog čega se djeca, po Vašem mišljenju najčešće opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima?

3. Da li smatrate da su vannastavne aktivnosti koje Vaša škola organizuje djeci dovoljno zanimljive učenicima?

- a) Da

- b) Uglavnom da
 - c) Djelimično
 - d) Uglavnom ne
 - e) Ne
4. Da li podstičete djecu da učestvuju u vannastavnim aktivnostima?
- a) Podstičem
 - b) Povremeno
 - c) Ne podstičem
5. Da li su djeca dovoljno zainteresovana za učešće u vannastavnim aktivnostima?
- a) Da
 - b) Uglavnom da
 - c) Djelimično
 - d) Uglavnom ne
 - e) Ne
6. Da li smatrate da vannastavne aktivnosti utiču na školski uspjeh učenika?
- a) Da
 - b) Djelimično
 - c) Ne

Ukoliko je odgovor potvrđan, obrazložite.

7. Šta je, po Vašem mišljenju ključni razlog zbog kojeg se pojedini učenici ne opredjeljuju za učešće u vannastavnim aktivnostima?

8. Da li sa kolegama razmjenjujete iskustva i mišljenja, vezana za podsticanje učenika na učešće u vannastavnim aktivnostima?

- a) Da
- b) Povremeno
- c) Ne